

I. ARTYKUŁY

KRYSZYNA WOJTCZAK*

Tytuł profesora w postępowaniu przed Radą Doskonałości Naukowej

Wprowadzenie

Tytuł profesora w obowiązującym prawie polskim nie jest instytucją nową. Tytuł ten nadawano w okresie II Rzeczypospolitej Polskiej¹, w pierwszych latach Polski Ludowej² i późniejszej Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej³. Nadawano go również w okresie kolejnych przemian

* Krystyna Wojtczak, prof. UAM dr hab., Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, e-mail: wojtczak@amu.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0002-5425-5610>.

¹ Z tego okresu zob. dwie ustawy o jednobrzmiącym tytule – o szkołach akademickich: z dnia 13 VII 1920 r. (Dz.U. Nr 72, poz. 494 ze zm.), z dnia 15 III 1933 r. (tekst jedn. Dz.U. 1938 Nr 1, poz. 6 ze zm.), a ponadto Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 II 1928 r. o stosunku służbowym profesorów państwowych szkół akademickich i pomocniczych sił naukowych tych szkół (Dz.U. Nr 24, poz. 204 ze zm.). Szerzej na ten temat zob. K. Wojtczak, *Tytuł profesora w Polsce w latach 1920–1990. Część 1. Warunki przyznawania tytułu profesora w prawie szkół wyższych*, „Studia Prawa Publicznego” 2017, nr 4(20), s. 55–94; eadem, *Tytuł profesora w Polsce w latach 1920–1990. Część 2. Warunki nadawania tytułu profesora w prawie o stopniach i tytułach naukowych*, „Studia Prawa Publicznego” 2018, nr 1(21), s. 31–52.

² Dekret z dnia 28 X 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego (Dz.U. Nr 68, poz. 415 ze zm.).

³ Ustawa z dnia 14 XII 1951 r. o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki (Dz.U. 1952 Nr 6, poz. 38 ze zm.); Ustawa z dnia 5 XI 1958 r. o szkołach wyższych (Dz.U. Nr 68, poz. 336 ze zm.); Ustawa z dnia 31 III 1965 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych (Dz.U. Nr 14, poz. 101 ze zm.).

podyktowanych transformacją ustrojową⁴ oraz w późniejszych latach Rzeczypospolitej Polskiej⁵.

Prawne uregulowania dotyczące tytułu profesora obowiązujące w latach minionych wprawdzie poddawano zmianom, co dziwić nie powinno, zawsze jednak nadaniu tego tytułu przypisywały rangę najwyższą w hierarchii awansów pracowników naukowych szkół wyższych, później także pracowników instytutów badawczych i placówek naukowych Polskiej Akademii Nauk (PAN)⁶ oraz instytutów naukowo-badawczych⁷. Tej stałej wartości nie niweczyły również ówczesnie przyjmowane założenia i cele, w tym polityczne, co nie znaczy, że te ostatnie nie wywierały znaczącego wpływu na kształt i tok postępowania o nadanie tytułu profesora. W latach 1920–2018 zmianom poddawano właściwość zarówno organów uprawnionych do nadawania tytułu (tytułów) profesora⁸, jak i współuczestniczących w tym procesie⁹. Propozycjami kolejno przyjmowanych zmian wpływno na kształt uwarunkowań prawnych określających wymagania stawiane przed kandydatami do

⁴ Ustawa z dnia 12 IX 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych (Dz.U. Nr 65, poz. 386 ze zm.).

⁵ Ustawa z dnia 14 III 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65, poz. 595 ze zm.), w tym zwłaszcza nowelizacja tego aktu wprowadzona Ustawą z dnia 18 III 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 84, poz. 455). Na temat warunków i przebiegu postępowań o nadanie tytułu profesora, poczynając od 1990 r., zob. K. Wojtczak, *Tytuł profesora w pierwszych latach przemian ustrojowych Rzeczypospolitej Polskiej*, „Studia Prawa Publicznego” 2020, nr 2(30), s. 9–47; eadem, *Prawne determinanty nadawania tytułu naukowego profesora w latach 2003–2017*, w: *Prawo administracyjne wobec współczesnych wyzwań. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Markowi Wierzbowskiemu*, Warszawa 2018, s. 493–506.

⁶ Ustawa z dnia 30 X 1951 r. o Polskiej Akademii Nauk (Dz.U. Nr 51, poz. 391), uchylona Ustawą z dnia 17 II 1960 r. o Polskiej Akademii Nauk (Dz.U. Nr 10, poz. 64).

⁷ Ustawa z dnia 8 I 1951 r. o tworzeniu instytutów naukowo-badawczych dla potrzeb gospodarki narodowej (Dz.U. Nr 5, poz. 38), uchylona Ustawą z dnia 17 II 1961 r. o instytutach naukowo-badawczych (Dz.U. Nr 12, poz. 160 ze zm.).

⁸ W latach 1920–2018 prawo nadawania tytułu profesora pozostawiono w gestii: Naczelnika Państwa, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Prezydenta Krajowej Rady Narodowej, Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki, Rady Państwa, Prezydenta Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

⁹ W okresie poprzedzającym rok 2018 nadanie tytułu profesora wymagało uwzględnienia wniosku lub opinii: zebrania ogólnego profesorów, senatu, rady wydziału, rady naukowej, Prezesa Rady Ministrów, właściwego ministra, Rady Głównej do Spraw Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Centralnej Komisji do Spraw Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych, Centralnej Komisji do Spraw Stopni Naukowych i Tytułów Naukowych.

tytułu profesora, a także warunki i tryb postępowania zakończonego wnioskiem o nadanie tego tytułu.

Najszerze zmiany obowiązującej przed 2018 r. ustawy z roku 2003 wdrożono jej nowelizacją w 2011 r. oraz w kolejnych latach ustawami ją zmieniającymi¹⁰. Zarówno projekty ówczesnie projektowanych zmian, jak i ich wprowadzenie w życie nie były wolne od uzasadnionej krytycznej oceny większości środowiska akademickiego. Dziwić więc nie mogło, że wdrożenie nowych ustawowych uregulowań było tylko kwestią czasu. Z oczywistych względów ich zaproponowanie w zakresie nadawania stopni naukowych i tytułu naukowego wiązano z uchynieniem ustawy z 2003 r. Zainicjowane propozycje przyjęcia nowej regulacji szły jednak znacznie dalej. Przede wszystkim w kierunku objęcia jedną ustawą spraw nauki oraz szkolnictwa wyższego. Pomijając tu warunki dyktujące przewidywane zmiany w każdej z tych sfer regulacji (nauki i szkolnictwa wyższego), anonsowane propozycje rozwiązań bezsprzecznie zmierzały w kierunku powrotu do wzorca regulacji obowiązującej przed 1965 r., choć z inną już argumentacją uzasadniającą potrzebę reformy. Projektowane objęcie spraw szkolnictwa wyższego i nauki jednym aktem ustawowym miało zapewnić „skonsolidowanie podstawowych regulacji z zakresu szkolnictwa wyższego i nauki”¹¹ i nadanie im charakteru regulacji kompleksowej, różnej od wcześniej rozproszonej regulacji materii szkolnictwa wyższego i nauki normowanej licznymi ustawami, nie zawsze ze sobą spójnymi¹².

Ów proces zmian nauki i szkolnictwa wyższego zainicjował dość wcześnie, bo z końcem 2016 r., zapowiedzią opracowania nowego dokumentu pod zbiorczą nazwą *Konstytucja dla nauki* reformującego naukę i szkolnictwo wyższe, z jednoczesnym rozpisaniem konkursu

¹⁰ Najważniejsze spośród nich to: Ustawa z dnia 11 VII 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo szkolnictwa wyższego oraz niektórych innych ustaw, art. 8 (Dz.U. poz. 1198); Ustawa z dnia 25 IX 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem innowacyjności, art. 3 (Dz.U. poz. 1767); Ustawa z dnia 23 VI 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz niektórych innych ustaw, art. 3 (Dz.U. poz. 311); Ustawa z dnia 21 IV 2017 r. o zmianie ustawy o stopniach naukowych i tytułach naukowym oraz o stopniach i tytułach naukowym w zakresie sztuki oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2017, poz. 859).

¹¹ Uzasadnienie do projektu ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Ustawa 2.0), s. 10, [https://znp.apsl.edu.pl/images/pliki/ustawa20/Uzasadnienie%20do%20projektu%20ustawy%20-%20Prawo%20o%20szkolnictwie%20wy%20C5%BCszym%20i%20nauce%201...%20\(1\).pdf](https://znp.apsl.edu.pl/images/pliki/ustawa20/Uzasadnienie%20do%20projektu%20ustawy%20-%20Prawo%20o%20szkolnictwie%20wy%20C5%BCszym%20i%20nauce%201...%20(1).pdf) (dostęp: 21 II 2021).

¹² Ibidem, s. 9.

na sporządzenie założeń do projektu ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym (Ustawa 2.0). Spośród piętnastu zgłoszonych dalszej ocenie poddano trzy wybrane projekty założeń¹³. Każdy z nich dotyczył także profesorskich awansów naukowych. W ramach niniejszych rozważań ograniczono się wyłącznie do nich. Autorzy dwóch pierwszych projektów optowali za zachowaniem tytułu naukowego profesora. Założenia przez nich proponowane nie były do siebie zbliżone, a różnice były istotne. W żadnym razie nie sprowadzały się wyłącznie do wyznaczenia drogi awansu naukowego poprzedzonego warunkami wszczęcia postępowania o nadanie tego tytułu i jego przebiegu. Propozycję odstąpienia od tytułu profesora przyjęli autorzy projektu trzeciego. Ten brak zbieżności w propozycjach autorów trzech projektów bez wątpienia był wartością znaczącą. Dowodził szerszej sfery możliwych rozwiązań pozostawionej ministrowi właściwemu do spraw nauki i szkolnictwa wyższego do wyboru w przygotowaniu projektu ustawy, reformującej również nadanie tytułu profesora.

Nie bez znaczenia dla dalszych rozważań pozostaje zatem: (1) odwołanie się do założeń Ustawy 2.0 po to, by na tle proponowanych nimi rozwiązań dotyczących tytułu profesora ukazać, w jakim stopniu ustawa wdrożona przez Sejm w 2018 r.¹⁴ jest wyborem rozwiązań przewidzianych założeniami do tej ustawy, a w jakim wymiarze je pomija; (2) dokonanie egzegezy przyjętych ustawą z 2018 r. rozwiązań po to, by na jej podstawie ustalić zakres regulacji nowych, wprost odnoszonych do tytułu profesora, ale też i po to, (3) by poznać *ratio legis* zachowania nią niektórych z wcześniej obowiązujących rozwiązań, w brzmieniu dosłownym lub zmodyfikowanym, mimo krytycznej ich oceny w doktrynie.

¹³ *Propozycja założeń do ustawy regulującej system szkolnictwa wyższego*, H. Izdebski (kierownik projektu), A. Świergiel, P. Chmielnicki, P. Ruskowski, W. Misiąg, A. Kiebała, J. Zieliński, Uniwersytet SWPS, Warszawa 2017, dalej „Projekt pierwszy” lub „zespół pierwszy”; *Projekt założeń do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym*, M. Kwiek z Zespołem: D. Antonowicz, J. Brdulak, M. Hulicka, T. Jędrzejewski, R. Kowalski, E. Kulczycki, K. Szadkowski, A. Szot, J. Wolszczak-Derlacz, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2016, dalej „Projekt drugi” lub „zespół drugi”; *PLUS RATIO QUAM VIS CONSUEtudINIS. Reforma nauki i akademii w Ustawie 2.0. Projekt założeń do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym*, pod red. A. Radwana, Oficyna Allerhanda, Kraków 2017, dalej „Projekt trzeci” lub „zespół trzeci”.

¹⁴ Ustawa z dnia 20 VII 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. poz. 1668 – w brzmieniu pierwotnym).

1. Tytuł profesora w projektach założeń Ustawy 2.0 – uwagi podstawowe¹⁵

W ocenie autorów trzech projektów założeń zmiany dotychczasowych regulacji ustawy z 2003 r.¹⁶ były bezwzględnie potrzebne, przy czym projekty te różniły się charakterem i zasięgiem proponowanych rozwiązań zarówno w zakresie modyfikacji przepisów dotychczasowych, jak i proponowanych nowych. To odmienne podejście do oceny instytucji tytułu profesora wynikało z przyjęcia dwóch modeli: pierwszego – zmierzającego do zachowania tytułu profesora przy zmianie warunków postępowania prowadzącego do jego nabycia oraz drugiego – będącego propozycją odstąpienia od jego nadawania. O ile ostatnia z propozycji zawierała się jedynie we wskazaniu warunków obsady stanowiska profesora w drodze konkursu, o tyle propozycje przyjęte dwoma pierwszymi projektami szły w kierunku zachowania tytułu profesora przy przyjęciu określonych założeń. Odnoszono je do: (1) jednostek organizacyjnych uprawnionych do postępowania prowadzącego do nadania tytułu profesora, (2) kandydatów do tytułu profesora i stawianych przed nimi wymagań, (3) warunków postępowania w przedmiocie nadania tytułu profesora oraz (4) warunków i trybu przedstawienia kandydata do tytułu.

W kwestii pierwszej dwa pierwsze zespoły nienegujące prawnych uwarunkowań sprzed 2018 r. ustalających jednostki uprawnione do prowadzenia postępowania w sprawie nadawania tytułu profesora (szkoły wyższe, Polska Akademia Nauk¹⁷, instytuty badawcze¹⁸, międzynarodowe instytuty naukowe działające na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – posiadające prawo do habilitowania) podkreślały potrzebę ich zmiany przez: stworzenie warunków oceny ich poziomu działalności naukowej (kategorii naukowej jednostki) oraz zmodyfikowania

¹⁵ Szerzej na ten temat zob. K. Wojtczak, *W sprawie tytułu profesora w projektach założeń Prawa szkolnictwa wyższego (Ustawa 2.0)*, „Studia Prawa Publicznego” 2017, nr 4(20), s. 187–201.

¹⁶ W brzmieniu nadanym jej Obwieszczeniem Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 3 VI 2016 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. poz. 882 ze zm.).

¹⁷ Ustawa z dnia 30 IV 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk (tekst jedn. Dz.U. 2016, poz. 572 ze zm.).

¹⁸ Ustawa z dnia 30 IV 2010 r. o instytutach badawczych (tekst jedn. Dz.U. 2017, poz. 1158 ze zm.).

minimalnej liczby zatrudnionych. Ocena kategorii naukowej, mierzonej w procesie parametryzacji, sprowadzono w ujęciu przedmiotowym do faktycznych osiągnięć i wartościowych efektów działalności naukowej danej jednostki, dotąd oderwanej od jakości prowadzonych w niej badań, w ujęciu podmiotowym natomiast do Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów (CK) jako nadal właściwej dla oceny poziomu naukowego jednostki, przy założeniu jego weryfikacji przez Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych. Zgodność w ocenie obu autorskich zespołów dotyczyła także podwyższenia minimalnej liczby osób zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych wyposażonych w prawo do habilitowania i prowadzenia postępowań w sprawie nadania tytułu profesora, przy jednocześnie negatywnej ocenie objęcia nią osób posiadających uprawnienia równoważne z uprawnieniami doktora habilitowanego przewidziane w art. 21a¹⁹. Na konieczność podwyższenia wymagań w tym zakresie wskazali autorzy zespołu pierwszego oraz drugiego²⁰. Również w kwestii drugiej autorzy z dwóch pierwszych zespołów bezdyskusyjnie opowiedzieli się za zachowaniem prawa nadawania tytułu profesora w dziedzinie nauki (dziedzinie sztuki)²¹, przy założeniu redefinicji dziedzin nauki i dyscyplin naukowych dla nabycia lub zachowania uprawnienia do nadawania stopni naukowych, w tym prawa do habilitowania. To, które z jednostek organizacyjnych uprawnionych

¹⁹ Rozwiązanie to wprowadzono w 2011 r. ustawą zmieniającą ustawę o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z 2003 r. Warunek ten spełniały osoby, które uzyskały stopień doktora w Rzeczypospolitej Polskiej lub za granicą i podczas pracy w innym państwie przez co najmniej pięć lat kierowały samodzielnie zespołami badawczymi oraz posiadają znaczny dorobek i osiągnięcia naukowe, zatrudnione na stanowisku profesora nadzwyczajnego lub profesora wizytującego i nabyły uprawnienie równoważne z posiadaniem stopnia doktora habilitowanego, od 2015 r. na podstawie decyzji: rektora – w przypadku zatrudnienia w szkole wyższej, dyrektora instytutu naukowego PAN – osoby zatrudnionej w PAN, dyrektora instytutu badawczego – osoby zatrudnionej w danym instytucie badawczym (art. 3 ustawy z 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wprowadzeniem innowacyjności, Dz.U. 2015, poz. 1767). Decyzja wydana w tym przedmiocie wchodziła w życie po upływie czterech miesięcy od dnia jej otrzymania przez CK, jeżeli ta w tym okresie nie wyraziła w drodze decyzji sprzeciwu lub nie uchyliła tej decyzji. Na decyzję CK służyło rektorowi bądź dyrektorowi instytutu naukowego prawo złożenia skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego (art. 3 ustawy z dnia 25 IX 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem innowacyjności). Krytycznie o wprowadzeniu w 2011 r. art. 21a zob. H. Izdebski, J. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym. Komentarz do nowelizacji*, Warszawa 2011, s. 451–454.

²⁰ Projekt zespołu pierwszego, s. 54 i 102; projekt zespołu drugiego, s. 40, 161–162.

²¹ Projekt pierwszy, s. 55; Projekt drugi, s. 49.

do nadawania stopnia doktora habilitowanego miały uzyskać prawo do postępowania w przedmiocie nadania tytułu profesora, wiązano z kategorią naukową jednostki i odpowiednio z jej zakwalifikowaniem do jednostki badawczej lub badawczo-dydaktycznej.

Do innej perspektywy oceny skłaniały założenia w zakresie wymagań stawianych przed kandydatami do tytułu profesora. Autorzy dwóch pierwszych projektów sprowadzili je do osiągnięć: (1) naukowych oraz (2) opieki naukowej. Ich stanowiska nie były zbieżne. W ocenie autorów zespołu pierwszego jedynym kryterium „szczególnych osiągnięć w sferze nauki” mogło stanowić podstawę do uznania spełnienia warunku pierwszego, jako odmiennego od osiągnięć wymaganych dla nabycia stopni naukowych, tj. „uznania odpowiedniego poziomu przeprowadzonych badań (prac twórczych)”²². Z kolei zespół drugi awans do tytułu profesora dostrzegał w potrzebie podniesienia poziomu prowadzonych badań naukowych przez ich umiędzynarodowienie oraz wdrożenie „Programu Profesor Państwowych”. Również w odniesieniu do warunku drugiego stanowisko zespołów nie było zbliżone. Zespół pierwszy postulował wdrożenie wymagań szczególnych w kształceniu kadry akademickiej, nie przybliżając znaczenia tego warunku. W ocenie autorów zespołu drugiego z kolei obowiązki kandydata do tytułu profesora wymagały zminimalizowania do granic podyktowanych potrzebą koncentrowania się na działalności naukowej i jakości osiągnięć naukowych oraz pozyskiwania funduszy na badania. W istocie postulowano odrzucenie tego elementu oceny, jako w dużym stopniu niezależnego od osoby ubiegającej się o tytuł profesora.

Przy zachowaniu podmiotom uprawnionym do habilitowania prawa do prowadzenia postępowania w sprawie tytułu profesora, zdecydowanie przyjęte przez dwa pierwsze zespoły, proponowane przez nie rozwiązania w sprawie trybu i warunków postępowania prowadzącego do nadania tego tytułu cechowała duża ostrożność. Można założyć, że korespondowała z propozycją odmiennych modeli habilitacji. Zespół pierwszy opowiadał się bowiem za habilitacją zakończoną, na wzór rozwiązań II Rzeczypospolitej, prawem wykładania (*veniam legendi*) niebędącym stopniem naukowym, zespół drugi za nieobowiązkowym uzyskaniem stopnia doktora habilitowanego, a zespół trzeci za odstąpieniem od habilitacji – z jednoczesnym zastrzeżeniem: „chyba że z jakichkolwiek powodów w przyszłości stopień doktora habilitowanego

²² Projekt pierwszy, s. 99; podobnie Projekt drugi, s. 50.

miałby zostać zachowany²³. W istocie więc zespoły autorskie proponowały odstąpienie od dotychczasowych rozwiązań przez zaprojektowanie nowych, różnych jego wariantów, w efekcie będących propozycją projektowanych rozwiązań w niedługim czasie prowadzących do wdrożenia nowego ładu w zakresie awansów naukowych, opartego na jednym stopniu naukowym (doktora) i jednym tytule (profesora). Nie dziwi tu zatem, że propozycje autorów założeń w istocie akcentowały potrzebę zreformowania unormowań prowadzących do tytułu profesora bez zachowania habilitacji, zważywszy, że nie każda habilitacja (spośród ujętych propozycji) prowadziła do nabycia stopnia naukowego. Nie pozostawało to jednak bez wpływu nie tylko na zreformowanie uprawnień do prowadzenia postępowań w przedmiocie nadania tytułu profesora i ich powierzenia jednostkom organizacyjnym posiadającym uprawnienie do nadawania stopnia doktora. Nie wspominając nawet o potrzebie rewizji postanowień w zakresie ewaluacji jednostek organizacyjnych, prowadzącej do zmiany filozofii w ustalaniu parametrów decydujących o przyznanej im określonej kategorii naukowej.

Mimo tak różnych propozycji autorów dwóch pierwszych zespołów wyznaczenie przez radę właściwej jednostki organizacyjnej recenzentów w postępowaniu prowadzącym do nadania tytułu profesora i sposobu ich wyboru przez CK nie stanowiło przedmiotu ich badań. Jedynie dla podkreślenia, kto funkcję tę powinien pełnić, zespół drugi dostrzegał konieczność umiędzynarodowienia²⁴ oceny osiągnięć kandydata do tytułu przez obowiązkowe włączenie w proces recenzowania również osób „z prestiżowych ośrodków o międzynarodowej renomie”, przy jednoczesnym „zastrzeżeniu kryteriów oceny w postępowaniach na tytuł profesora²⁵ (bez ich wskazania).

Autorzy dwóch pierwszych projektów założeń milczenie zachowali także w kwestii dotyczącej poparcia przez radę właściwej jednostki organizacyjnej wniosku o nadanie tytułu profesora. Podobnie postąpili wobec sytuacji odmowy przez radę poparcia wniosku dotyczącego tej materii. W odniesieniu do przedstawienia kandydatów do tytułu profesora tylko zespół pierwszy zajął wyraźne stanowisko. Opowiadał się za przyznaniem Centralnej Komisji uprawnień organu wyższego stopnia w postępowaniach w przedmiocie tytułu naukowego²⁶ i dalszym

²³ Projekt trzeci, s. 126.

²⁴ Projekt drugi, s. 50.

²⁵ Projekt drugi, s. 161.

²⁶ Projekt pierwszy, s. 55.

jego nadawaniem przez Prezydenta RP, przy jednoczesnym założeniu podniesienia rangi tytułu profesora przez odstąpienie od praktyki uznawania go za trzeci, zwykły etap awansowy, a co za tym idzie – z wyłączeniem publicznoprawnego roszczenia o pozytywne zakończenie postępowania w sytuacji spełnienia ustawowych wymagań.

Stopień uwagi i zakres propozycji trzech autorskich zespołów w zakresie dotyczącym tytułu profesora był zatem odmienny, przy czym – co warto podkreślić – większość z nich zawierała negację rozwiązań dotychczasowych. Źródło tej krytycznej oceny oparte było na różnych założeniach: odstąpienia od tytułu profesora w brzmieniu przyjętym przed reformą (zespół trzeci), zachowania tytułu profesora przy zmodyfikowanych warunkach potrzebnych do jego nadania (zespół pierwszy), fakultatywności w wyborze poddania się habilitacji (zespół drugi).

2. Tytuł profesora na gruncie ustawy z 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce

Ustawa z 2018 r. o szkolnictwie wyższym i nauce²⁷ zachowała tytuł profesora i podobnie jak pod rządami dwóch wcześniej obowiązujących ustaw²⁸, prawo jego nadania pozostawiła w gestii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (art. 178 ust. 4 w zw. z art. 177 ust. 1 pkt 2). I jest to rozwiązanie trafne, szkoda, że niepodyktowane długoletnią polską tradycją, z której nie należałoby rezygnować, choć nie brakuje także głosów przeciwnych²⁹. Warunki poprzedzające nadanie tego tytułu

²⁷ Ustawa z dnia 20 VII 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 478 ze zm.), dalej „ustawa z 2018 r.”.

²⁸ Nadawanie jednego tytułu naukowego „profesor” (w miejsce tytułów profesora nadzwyczajnego i profesora zwyczajnego) wprowadzono w okresie transformacji ustrojowej Ustawą z dnia 12 IX 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych, a w ślad za nią Ustawą z dnia 14 III 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Jedynym organem uprawnionym do nadania tytułu profesora był Prezydent, w pierwszym roku transformacji – Prezydent Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (zob. Ustawa z dnia 7 IV 1989 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Ludowej, Dz.U. Nr 19, poz. 101), od roku następnego – Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej (zob. Ustawa z dnia 27 IX 1990 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 1990 Nr 67, poz. 397) oraz art. 24 Ustawy z dnia 12 IX 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych. O przemianach ustrojowych tego okresu pisali m.in.: Z. Leoński, *Organy administracji państwowej w RP*, Poznań 1995; R. Mojak, *Instytucja Prezydenta RP w okresie przekształceń ustrojowych 1989–1992*, Warszawa 1994.

²⁹ Poza propozycją autorów trzeciego projektu założeń do Ustawy 2.0 zob. też stanowisko Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego wygłoszone podczas czwartej konferencji

w znacznym jednak stopniu poddano zmianom. To z kolei dziwić nie powinno, zważywszy, że przyjęte w 2018 r. rozwiązania stanowią nie tylko wybór między propozycjami autorskich projektów założeń Ustawy 2.0, ale także postulatów i wniosków pozyskanych w wyniku konsultacji społecznych, zwłaszcza ze środowiskiem akademickim, nie pomijając tu prac właściwej komisji sejmowej i obu izb parlamentarnych. Z założenia niewątpliwie są dowodem uznania i potrzeby dbałości o utrzymanie w polskiej kulturze prawnej wysokiej rangi tytułu profesora. Czy w każdym z proponowanych rozwiązań prowadzących do nabycia tego tytułu w istocie są one propozycją słuszną, pewności nie ma. Ocena ta nie wynika jedynie ze zbyt krótkiego czasu obowiązywania ustawy z 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, jako istotnego proberza wartości nadanej nowym rozwiązaniom prawnym. Wątpliwości tej natury powstają na gruncie oceny niektórych przyjętych tą ustawą elementów określających tryb i warunki prowadzenia postępowań zakończonych nadaniem tytułu profesora.

Najistotniejsze jest zatem zbadanie: (1) komu tytuł profesora może być nadany; (2) w jakiej dziedzinie albo dziedzinach i dyscyplinie lub dyscyplinach; (3) komu służy prawo wszczęcia postępowania o nadanie tytułu profesora; (4) jakim warunkom poddano jego przebieg i zakończenie, ze szczególnym uwzględnieniem prawnych regulacji obowiązujących od 1 stycznia 2021 r., przy jednoczesnym uznaniu

programowej poprzedzającej Narodowy Kongres Nauki, w którym postawiono pytanie „o potrzebę utrzymywania tytułu profesora nadawanego przez prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej” i idąc dalej, o to, „czy faktycznie istnieje potrzeba wiązania tego prestiżowego wyróżnienia z przywilejami innymi, różnymi przywilejami formalnymi, czy może jednak pozostawiając tytuł profesora belwederskiego, odejść od związanych z tym przywilejów, czy zwieńczeniem wybitnej kariery naukowej nie powinno być po prostu zatrudnianie naukowca na etacie profesora w wyniku otwartego konkursu na uczelni” (*Ścieżki kariery akademickiej i rozwój młodej kadry naukowej*, Konferencja programowa poprzedzająca Narodowy Kongres Nauki, Uniwersytet Śląski, 26–27 I 2017 r., Katowice, s. 14, www.nkn.gov.pl, dostęp: 21 X 2020). W tym samym duchu wypowiada się też Z. Blocki, *Kariera naukowa w Polsce. Czy da się zmienić coś, co nie działa?*, w: *Ścieżki kariery akademickiej...*, s. 82–83: „[p]owinniśmy pójść w kierunku likwidacji [...] profesury belwederskiej, stanowiącej kompletne kuriozum”. Podobnie Z. Marciniak, *Profesor „belwederski” – dekoracja czy konieczność?*, którego zdaniem „procedury związane z nadaniem tytułu profesora belwederskiego są polską specyfiką i zupełnie wystarczyłyby tytuł uczelniany [...]. Dlatego uważam, że w przyszłości trzeba zrezygnować z tej dekoracji mającej charakter obrzędowy, bez znaczenia dla jakości polskiej nauki. Tytuł profesora belwederskiego nie daje żadnych przywilejów materialnych, poza prestiżem” (<https://www.prawo.pl/student/procedura-nadania-tytułu-profesora-zwyczajnego,496226.html>, dostęp: 1 III 2021).

ważności badań komparatystycznych dla podkreślenia zasadności zarówno rozwiązań nowych, jak i tych ustawą z 2018 r. zachowanych wzorem rozwiązań wcześniejszych w ich brzmieniu dosłownym bądź zmienionym. Ze względu na ramy opracowania pominięto w nim zagadnienie prowadzenia postępowań w przedmiocie nadania tytułu profesora w latach 2018–2021.

2.1. Wymagania stawiane przed kandydatami do tytułu profesora

W myśl art. 277 ustawy o tytuł profesora może ubiegać się osoba posiadająca: (1) stopień naukowy doktora habilitowanego, (2) stopień doktora habilitowanego w zakresie sztuki oraz (3) stopień doktora. I w tym zakresie nie są to rozwiązania nowe, co nie znaczy, że nie mają szczególnego wydzwiku. W odniesieniu do dwóch pierwszych grup – legitymujących się stopniem doktora habilitowanego – ustawa z 2018 r. jest wyrazem podtrzymania zdecydowanej odmowy adresowanej do tej części środowiska akademickiego i naukowego opowiadającego się przed rokiem 2011 i po nim za likwidacją habilitacji, ale i dowodem odrzucenia autorskich propozycji w tym zakresie trzech zespołów przedkładających projekty założeń do Ustawy 2.0. Jest także dowodem odrzucenia (trafnie) przyjętego ustawą nowelizującą z 2011 r. (wówczas regulacji nowej³⁰) prawa wnioskowania o nadanie tytułu profesora osobie, która w drodze decyzji nabyła uprawnienie równoważne z posiadaniem stopnia doktora habilitowanego na podstawie art. 21a, a zatem osobie, która stopień doktora uzyskała w Rzeczypospolitej Polskiej lub za granicą i podczas pracy w innym państwie przez co najmniej pięć lat kierowała samodzielnie zespołami badawczymi oraz posiada znaczny dorobek w zakresie danej dziedziny, zatrudnionej w podmiocie habilitacyjnym na stanowisku profesora nadzwyczajnego lub profesora wizytującego. Z kolei prawo osób ze stopniem doktora do tytułu naukowego, wdrożone prawem lat wcześniejszych oraz

³⁰ Zob. art. 26 ust. 1 w brzmieniu nadanym Ustawą z dnia 18 III 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. 2011 Nr 84, poz. 455). Zgodnie z nim z wnioskiem o nadanie tytułu profesora mogła wystąpić także osoba, która nabyła uprawnienia równoważne z uprawnieniami doktora habilitowanego, w drodze decyzji rektora, o ile Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów nie wyraziła sprzeciwu bądź decyzji tej nie uchyliła.

przewidziane projektami założeń, w ustawie z 2018 r. nie znalazło pełnego odzwierciedlenia. Przyjęte tą ustawą rozwiązania i w tym zakresie poszły w nieco innym kierunku.

Nadal zatem posiadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego jest wymaganiem *sine qua non*. Odstępstwo od tego standardu ustawodawca sprowadza do wyjątkowych przypadków. Również inne wymagania stawiane przed doktorami habilitowanymi, przewidziane w art. 227 ustawy, nie są znacząco różne od rozwiązań przyjętych ustawą ją poprzedzającą. Niektóre z nich przyjęto w brzmieniu dosłownym bądź z nieznaczną zmianą ich treści. Innym zaś nadano nowe brzmienie. Ustawa z 2018 r. różnicuje je. W grupie doktorów habilitowanych inaczej formułuje wymagania wobec osób legitymujących się stopniem naukowym, inaczej zaś stopniem w zakresie sztuki.

W sytuacji pierwszej od wnioskodawcy wymaga:

(1) posiadania **wybitnych** osiągnięć naukowych krajowych lub zagranicznych. W odniesieniu do rozwiązań lat niedawno minionych³¹ jest to rozwiązanie nowe (szkoda, że uzasadnieniem do projektu tej ustawy pominięte). Ustawodawca tego terminu nie wyjaśnia, co słusznie skłania do pytania – jakie osiągnięcia kandydata mogą być za wybitne uznane³².

Odpowiedź na to pytanie tylko z pozoru wydaje się prosta. Słowo „wybitne” jest bowiem wieloznaczne³³ i może być odnoszone zarówno

³¹ Obowiązujące przed 2018 r. przepisy od kandydata do tytułu profesora wymagały wykazania osiągnięć w pracy naukowo-badawczej, ze szczególnym uwzględnieniem okresu po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego. To nie oznaczało zawężenia oceny osiągnięć kandydata wyłącznie do tych z okresu po uzyskaniu stopnia naukowego doktora habilitowanego, miało jedynie podkreślić jego szczególne osiągnięcia, a co za tym idzie, ich sprowadzenie przez kandydata wnioskującego o nadanie tytułu profesora wyłącznie do nich nie mogło nie budzić wątpliwości. Trudno bowiem o wiarygodną opinię (recenzję) ustalającą wymiar osiągnięć kandydata znacznie przekraczających wymagania stawiane w postępowaniu habilitacyjnym bez ich odniesienia do osiągnięć wcześniej nabytych. Tak wąskie rozumienie nie zawsze budziło wątpliwości nie tylko u kandydatów do tytułu naukowego, recenzentów, ale i Centralnej Komisji. Zob. m.in. nadal w swej treści aktualny wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 20 XI 2018 r., sygn. I OSK 92/17, <https://orzeczenia.nsa.gov.pl> (dostęp: 1 III 2021), uchylający decyzję CK oraz wydany w tej sprawie wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 30 IX 2016 r., sygn. II SA/Wa 560/16, LEX nr 2148493.

³² Pytanie „wybitne osiągnięcia tzn. jakie?” trafnie stawia I.W. Wiktor, *Recenzja osiągnięć naukowych w postępowaniach awansowych – między jakością oceny a formalizmem rozstrzygnięć Ustawy 2.0*, „e-Mentor” 2019, nr 1(78), s. 4–10.

³³ Słowu temu nadaje się różne znaczenie: dokonały, ceniony, znakomity, doniosły, fundamentalny, wyróżniający się, kluczowy, znaczny, imponujący, rzetelny, rewolucyjny. W odniesieniu do czegoś zwykle – wyróżniająca się, niezwykle, wyjątkowy;

do czegoś, jak i do kogoś. Ustawa bezsprzecznie odnosi je wyłącznie do czegoś (osiągnięć naukowych albo artystycznych, albo do oryginalnych osiągnięć projektowych, konstrukcyjnych, technologicznych i artystycznych³⁴). I choć przyjmuje wąskie jego odniesienie, nie sposób odmówić uznania autora tych osiągnięć za wybitnego uczonego (a więc pośrednio odnosi je także do kogoś). W ten sposób ustawa regulują czyni uznanie każdej z osób, która nabyła tytuł profesora po dniu 1 stycznia 2021 r., za wybitnego uczonego. A zatem rozwiązanie sprowadza się do praktyki, w polskiej procedurze awansowej dotąd nigdy niemającej charakteru tak dalece powszechnego. Nie oznacza to, że w latach minionych polskich uczonych za ich wybitne osiągnięcia naukowe nie doceniano i nie honorowano. Przeciwnie. Czyniono to już w okresie dwudziestolecia międzywojennego³⁵ i w czasie późniejszych rozwiązań, nie wyłączając ostatnich lat poprzedzających wdrożenie ustawy z 2018 r. przez przyznawanie uczonym nagród za ich wybitne osiągnięcia naukowe³⁶.

w odniesieniu zaś do osoby: ponadprzeciętny, niezwykle, wyjątkowy (zob. *Uniwersalny słownik języka polskiego*, pod red. S. Dubisza, Warszawa 2008, s. 553), z zastrzeżeniem poprawności używania słowa „wybitny” tylko w kontekstach pozytywnych (*Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN*, pod red. A. Radkowskiego, Warszawa 2008, s. 1338).

³⁴ Ustawą nowelizującą z 2011 r. określanych mianem wybitnych – art. 26 ust. 4; przy zachowaniu tego przepisu ustawą nowelizującą z 2014 r.

³⁵ W pierwszych latach II Rzeczypospolitej uznanie profesora za wybitnego uczonego zarezerwowano niemal wyłącznie dla profesora zwyczajnego, w szczególności ustępującego z katedry, zwykle mianowanego profesorem honorowym w dotąd lub w nowo zatrudniającej go szkole akademickiej (zob. Ustawa z dnia 13 VII 1920 r. o szkołach akademickich, Dz.U. RP Nr 72, poz. 494 ze zm.). Szerzej K. Wojtczak, *Tytuł profesora w Polsce w latach 1920–1990. Część I. Warunki przyznawania tytułu profesora...*, s. 66–68.

³⁶ Zob. np. art. 36a Ustawy z dnia 12 IX 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych, w brzmieniu nadanym przez art. 13 Ustawy z dnia 19 III 1997 r. o zmianie niektórych upoważnień do wydawania aktów wykonawczych (Dz.U. Nr 43, poz. 272); art. 32 Ustawy z dnia 14 III 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki; art. 2 pkt 21 ustawy nowelizującej tę ustawę w 2011 r.; Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 15 I 2013 r. w sprawie nagród za wybitne osiągnięcia naukowe oraz za osiągnięcia w opiece naukowej i dydaktycznej (tekst jedn. Dz.U. 2017, poz. 56). Zgodnie z treścią jego § 2 ust. 1 nagrody za wybitne osiągnięcia naukowe mogły być przyznane za mające światowe znaczenie osiągnięcia **uwzględnione w postępowaniu** o nadanie tytułu naukowego profesora lub tytułu profesora sztuki (nie więcej niż trzy w roku). Akt ten uchylono Ustawą z dnia 13 VII 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz. 1669). Wprawdzie art. 363 tejże ustawy zobowiązał ministra szkolnictwa wyższego i nauki do określenia, w drodze rozporządzenia, szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania nagród, lecz tylko tych wyróżniających się znaczącymi (a nie wybitnymi) osiągnięciami w zakresie działalności naukowej (również dydaktycznej),

Czy taki był rzeczywisty cel ustawodawcy, trudno jednoznacznie odpowiedzieć. Jeszcze trudniej ustalić, czy przez pryzmat tego miana każdy ze współcześnie wybitnych uczonych z biegiem kolejnych lat i oceny jego zachowań w sferze prawnej (nie tylko w sferze naruszenia praw autorskich) i moralnej nadal będzie tak postrzegany. Biorąc pod uwagę przekrój jego osiągnięć pozytywnie zrecenzowanych, należy przypuszczać, że tak³⁷, tym bardziej że innych sankcji (aniżeli naruszenie praw autorskich, złożenie niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego) ustawa tu nie przewiduje.

W poszukiwaniu sensu ustawowej zmiany nowego określenia osiągnięć naukowych być może uzasadnienia należałoby szukać w innym założeniu – silnym zaakcentowaniu potrzeby zastąpienia kryterium **liczby opublikowanych badań** (opracowań) naukowych **ich jakością**. I w tym ujęciu byłoby to założenie mniej dyskusyjne, zważywszy, że nie każda publikacja (objęta dorobkiem naukowym), przy ich obecnie nadal utrwalonym ilościowo znaczącym zestawieniu, warunek ustawowy w istocie spełnia. Czy postawione przed kandydatami do tytułu

wdrożeniowej lub organizacyjnej) albo za całokształt dorobku. Delegacji tej minister, jak dotąd, nie zrealizował.

³⁷ W opinii G. Węgrzyna (przewodniczącego Rady Doskonałości Naukowej – RDN), „[n]owa ustawa nie wspomina wprost, że kandydat na profesora belwederskiego ma być wysoce moralny – to założenie wydaje się oczywiste. Ma natomiast być ze wszech miar merytoryczny, pracować w zespołach projektowych krajowych lub zagranicznych oraz odbyć staż, co ma wymusić mobilność kadry naukowej” (*Łatwo zablokować nominację na profesora*, <https://www.prawo.pl/student/procedura-nadania-tytulu-profesora-zwyczajnego,496226.html>, dostęp: 1 III 2021). I choć trudno nie zgodzić się ze stanowiskiem autora, praktyka dowodzi, że nie zawsze przyjęte tu założenie jest oczywiste: pełna zgoda co do powinności zawodowych (naukowych) kandydata, jednakże moralna strona zachowań – rozumiana tu jako „zdolność do dokonywania oceny własnego i cudzego postępowania na podstawie percypowanych standardów ocennych oraz do podejmowania decyzji i kierowania własnym postępowaniem” w sposób z nimi zgodny (W. Lang, *Prawo i moralność*, Warszawa 1989, s. 87) – nie każdego uczonego do tak godnego wyobrażenia zawsze prowadzi. Na temat powiązania formacji intelektualnej i moralnej uczonych zob. M. Kuniński, *Pracownik naukowy w otoczeniu społecznym. Status społeczny i powinności*, w: *Meandry kariery naukowej*, pod red. S. Bilińskiego, Kraków 2016, s. 13. Nie bez znaczenia dla oceny strony moralnej pracownika naukowego pozostaje zatem zbiór zasad etyki zawodowej, stanowiący „doktrynę moralną systematyzującą oceny i normy moralne związane z wykonywaniem określonego zawodu, względnie formułującą normy moralne postulowane do przyjęcia przez przedstawicieli danego zawodu” (Z. Ziemiński, *Podstawy nauki o moralności*, Poznań 1981, s. 106). I w tym znaczeniu szczególnego podkreślenia wymaga uchwalenie przez Zgromadzenie Ogólne Polskiej Akademii Nauk w dniu 1 XII 2016 r. Kodeksu etyki pracownika naukowego – w wydaniu III stanowiącym załącznik do uchwały Nr 2/2020 Zgromadzenia Ogólnego PAN z dnia 25 VI 2020 r.

wymaganie wybitnych osiągnięć naukowych proporcję tę niweluje i czyni je jakościowo znaczącymi dla nauki, trudno pewnie odpowiedzieć. Być może wystarczyłoby przyjęcie przez ustawodawcę innego założenia dla zdefiniowania osiągnięć naukowych. Przy ich ujęciu ustawą z 2018 r. z pewnością nie jest to proces dający się prawem zmienić *ad hoc*. Dopóki postrzegania tej zmiany nie uwzględnią podmioty oceniające dorobek i osiągnięcia naukowe kandydatów do stopni naukowych i tytułu naukowego, jak i sami kandydaci, można zakładać stagnację w zachowaniu dotychczasowych rozwiązań, mimo ich zmiany³⁸.

Ale nasuwa się tu też inna refleksja. Na przestrzeni lat wymagania prawem stawiane przed kandydatami do tytułu (tytułów) profesora były bardzo zróżnicowane, dalece odbiegające od rozwiązań ostatnich lat³⁹, w żadnym razie niestojące na przeszkodzie w nadaniu tytułu profesora zwyczajnego (od 1990 r. – tytułu profesora). Skoro tak, można postawić pytanie, czy rzeczywiście autorytety naukowe potrzebują ciągłych zmian regulacji prawnej. Zwykle swymi osiągnięciami naukowymi i ich powszechnym uznaniem bronią się same, mimo upływu wielu lat, i to bez względu na to, w jakim okresie polskiej państwowości powstały i jakie wówczas prawne regulacje obowiązywały. Wolność badań naukowych ustawodawca deklarował bardziej lub mniej transparentnie, począwszy od 1920 r. Problem zasada się więc w innym punkcie, nadal nie tracącym na znaczeniu, i to przynajmniej z paru powodów. Z jednej strony kandydat do tytułu profesora ma prawo oczekiwać od ustawodawcy wyraźnie określonych wymagań w tym zakresie. Odstąpienie od wyznaczenia kryteriów oceny kandydata do tytułu naukowego nie byłoby więc zasadne, przy założeniu jednak, że dynamika zmian w tym przedmiocie owego założenia i logiki prawa nie burzy. Z drugiej strony rozdźwięk w ocenie ich wybitnych osiągnięć, w praktyce szeroko rozumianych (jako: doniosłe, znaczące, rewolucyjne itd.), może limitować granice racjonalnej oceny przez recenzentów wybitnego charakteru osiągnięć

³⁸ Inną już kwestią jest to, że procesowi zmian w tym zakresie w roku 2018 w żadnym stopniu nie sprzyjała rewolucyjna zmiana wykazu czasopism naukowych.

³⁹ Od kandydatów do tytułu profesora zwyczajnego wymagano po nabyciu profesury nadzwyczajnej dorobku naukowego: (1920) powiększonego, (1933, 1947) wydatnie powiększonego, (1951, 1958) powiększonego, (1965) poważnego, (1968) wydatnie powiększonego. Od 1990 r. poza zastąpieniem dwóch tytułów profesora (nadzwyczajnego i zwyczajnego) jednym tytułem naukowym „profesor” tytuł ten mógł być nadany osobie posiadającej stopień naukowy doktora habilitowanego, której, po jego uzyskaniu, dorobek naukowy: (1990) został wydatnie powiększony, (2003, 2011) znacznie przekraczał wymagania stawiane w postępowaniu habilitacyjnym.

kandydata, co w historii nauki wyjątkiem nie jest. Z trzeciej zaś strony w tym kontekście wyłania się także wątpliwość innego rodzaju: w jakim rozumieniu wymagania te można współcześnie odnieść do osób, które tytuł profesora uzyskały przed 2021 r., w tym członków RDN i wyznaczonych przez tę Radę lub inny podmiot recenzentów. Uzasadniając uprawnienie tych osób, prawem wcześniej słusznie i zgodnie z ówczesnymi regulacjami nabytym, należałoby więc *a priori* postawić znak równości między wybitnymi osiągnięciami naukowymi (w zakładanym od 2021 r. rozumieniu) a osiągnięciami znacznie przekraczającymi dorobek naukowy uzyskany po nabyciu stopnia doktora habilitowanego w latach wcześniejszych (nie pomijając tu znaczenia okresu obowiązywania przepisów przejściowych tejże ustawy). Jeśli zaś tezy tej nie da się obronić, trzeba by konsekwentnie założyć, że przynajmniej cały skład następnej kadencji RDN warunek wybitnych osiągnięć naukowych (artystycznych) wypełni⁴⁰; co do recenzentów wytypowanych przez tę Radę zapewne będzie to rozwiązanie trudniejsze, tworzące dysonans między ocenianymi z wybitnymi osiągnięciami naukowymi a recenzentami z przeważającymi osiągnięciami naukowymi nabytymi po nadaniu stopnia doktora habilitowanego;

(2) udziału w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych; odbycia w instytucjach naukowych, w tym zagranicznych, staży naukowych; prowadzenia badań naukowych lub prac rozwojowych w uczelniach lub w instytucjach naukowych, w tym zagranicznych – rozdzielonych spójnikiem „lub”. Wprawdzie od pierwszego z kryteriów oceny wymagania tu stawiane nie są w pełni nowatorskie, w dużej mierze oparto je na schemacie rozwiązań przyjętych w 2011 i 2014 r., to z nimi nie są jednak tożsame. Po pierwsze, nowela ustawy z roku 2011 r. wymagała łącznego spełnienia wymagań postawionych przed kandydatem do

⁴⁰ Tej oceny nie zmienia bowiem ani art. 191 ust. 3 ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o szkolnictwie wyższym i nauce, ani art. 233 ust. 1 pkt 4 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, chyba że tu przyjmiemy, iż zakres dorobku naukowego członka RDN, przepisami tymi objęty (z okresu ostatnich pięciu lat), ustawodawca *a priori* z mocy prawa uznaje za dorobek wybitny, mimo że mierzony wyłącznie miejscem ich publikacji (wydawnictwa i czasopisma naukowe objęte wykazami sporządzonymi zgodnie z art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a) i b) lub z tego samego okresu osiągnięciami wdrożeniowymi: projektowymi, konstrukcyjnymi, technologicznymi lub artystycznymi, a więc wymaganiami zbytnio nieodbiegającymi od tych stawianych przed kandydatami do tytułu profesora zarówno w latach wcześniejszych, jak i w okresie obowiązywania przepisów przejściowych ustawy z 2018 r.

tytułu naukowego. Ich rozdzielnosc funktorem alternatywy nierozłącznej wprowadzono dopiero nowelą z 2014 r.⁴¹ To bardzo znacząca zmiana. Przyjęta również rozwiązaniami ustawy z 2018 r., przy pewnej modyfikacji dotychczasowych postanowień. Odnośnie do wymagania pierwszego warunek „doświadczenie w kierowaniu zespołami badawczymi” przyjęty w 2011 r.⁴² i utrzymany nowelą ustawy w 2014 r., w roku 2018 zastąpiono „udziałem (kandydata) w pracach badawczych”. W odniesieniu do wymagania drugiego rok 2018 nie przyniósł większych zmian. W ślad za rozwiązaniem z 2011 r. (w 2014 r. zmodyfikowanym ustawą nowelizującą) ustawa z 2018 r. wśród warunków stawianych przed kandydatami do tytułu profesora zakłada odbycie staży naukowych (nadal więcej niż jednego).

To, co jest bezwzględnie propozycją szerszej zmiany, to nadanie nowego rozumienia dwóm wymaganiom: prowadzenia badań naukowych oraz prac rozwojowych. Postanowienie to skłania do dwóch refleksji: pierwszej, dotyczącej rozumienia badań naukowych oraz prac rozwojowych, drugiej, odnoszącej się do posadowienia miejsca ich odbywania i prowadzenia. W kwestii pierwszej ustawodawca precyzuje w art. 4 ust. 2 i 3 pojęcie badań naukowych (podstawowych i aplikacyjnych), rozwiązaniami lat ubiegłych pominięte, oraz nadaje nowe, szersze brzmienie pracom rozwojowym (przed 2011 r. rozumianym jako znaczące, w latach 2011–2014 jako wybitne). W kwestii drugiej z kolei różnicuje instytucje jako właściwe do spełnienia określonych ustawą wymagań. Dla odbycia staży naukowych za właściwe uznaje wyłącznie instytucje naukowe, dla prac rozwojowych nadto uczelnie. W sytuacji pierwszej (1) oznacza to nadanie przez ustawę instytucji naukowej odmiennego znaczenia, co zarazem stawia pytanie o istotę uczelni legitymującej się wyłącznie kategorią uczelni badawczej⁴³,

⁴¹ Ustawa z dnia 14 III 2003 r. w brzmieniu ustalonym przez art. 8 pkt 9 lit. a) Ustawy z dnia 11 VII 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2014, poz. 1198).

⁴² Warunek ten został poddany krytycznej ocenie, zob. H. Izdebski, J. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym...*, s. 462.

⁴³ Status uczelni badawczej mogą w ramach programu „Inicjatywa doskonałości naukowej – uczelnie badawcza” uzyskać te z nich, które zwyciężą w konkursie ogłoszonym przez ministra nauki i szkolnictwa wyższego, przy spełnieniu ustawowych warunków określonych ustawą. Celem tego projektu jest podniesienie międzynarodowego znaczenia działalności uczelni przez ich finansowe wsparcie – przy liczbowym ograniczeniu uczelni jako beneficjentów z tego tytułu do nie więcej niż dziesięciu (art. 387 w zw. z art. 388 i 389).

(2) jest kontynuacją rozwiązań sprzed 2018 r., co dla osób z niektórych dziedzin nauki, w tym szczególnie nauk humanistycznych i społecznych, było początkiem osłabiania znaczenia tych nauk. W sytuacji drugiej wprowadzenie uczelni, obok instytucji naukowych, jako uprawnionych do prowadzenia prac rozwojowych jest uzasadnione, w tym także wprowadzeniem w 2017 r.⁴⁴ instytucji doktoratów „wdrożeńowych”, jakże zbliżonych do aspirantury naukowej⁴⁵, tyle tylko że tu ograniczonych do doktorantów stacjonarnych.

Nowością jest natomiast warunkowe odstępianie mocą art. 277 od określenia zakresem wymagań, przed rokiem 2018 stawianych przed kandydatami do tytułu naukowego, tych dotyczących kształcenia młodszej kadry naukowej⁴⁶, notabene będące odpowiedzią na propozycję zespołu drugiego, opowiadającego się za odrzuceniem obowiązku kandydata do tytułu naukowego promowania doktora(-rów) jako wymagania niejednokrotnie (z powodu braku kandydata) od niego niezależnego⁴⁷.

Z jednej strony jest to zrozumiałe, skoro pełnienie funkcji promotora w przewodzie doktorskim (tu już bez wcześniej stawianego wymagania

⁴⁴ Ustawa z dnia 21 IV 2017 r. o zmianie ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2017, poz. 859); Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 IV 2017 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania, przekazywania oraz rozliczania środków finansowych na naukę, trybu wyznaczania opiekuna pomocniczego i przyznawania stypendium doktoranckiego w ramach programu „Doktorat wdrożeniowy” (Dz.U. 2017, poz. 873).

⁴⁵ Przewidywanych rozwiązaniami z lat 1951–1958 studiów aspiranckich, skierowanych do osób łączących aspiranturę z pracą zawodową, objętych postępowaniem prowadzącym do nabycia niższego stopnia naukowego – kandydata nauk. Szerzej K. Wojtczak, *O stopniach naukowych w Polsce Ludowej. Część 2. Organizacja aspirantury naukowej i studiów doktoranckich*, „Studia Prawa Publicznego” 2016, nr 2(11), s. 49–64.

⁴⁶ Zob. Ustawa z dnia 14 III 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki, w brzmieniu nadanym w 2016 r. (tekst jedn. Dz.U. 2016, poz. 882 ze zm.) oraz § 18 ust. 2 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 IX 2016 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. 2016, poz. 1586).

⁴⁷ W ocenie zespołu drugiego osiągnięcia kandydata do tytułu profesora wymagają zminimalizowania do granic podyktowanych potrzebą koncentrowania się na działalności naukowej i jakości osiągnięć naukowych oraz pozyskiwania funduszy na badania. W konsekwencji proponowano odstępianie od oceny nauczyciela akademickiego lub pracownika naukowego w zakresie pełnienia funkcji promotora, a także recenzenta, skoro możliwość ich uczestniczenia w charakterze recenzenta w przewodzie doktorskim lub w postępowaniu habilitacyjnym w dużej mierze nie jest zależna od osoby ubiegającej się o tytuł profesora (s. 161 projektu drugiego).

co do minimalnej liczby wypromowanych doktorów) jest zarezerwowane dla osób ze stopniem naukowym doktora habilitowanego, nie wyłączając osób z tytułem profesora (art. 190 ust. 4). Z drugiej jednak strony stawia pod znakiem zapytania rzeczywiście uzasadnioną przyczynę stanowiącą w myśl art. 183 podstawę uchylenia się od obowiązku pełnienia tej funkcji. W jakim zakresie i czy argument ten w tym przypadku podlega weryfikacyjnej ocenie przez RDN, trudno na gruncie ustawy jednoznacznie odpowiedzieć. Jeszcze trudniej ustalić, jakie inne uzasadnione przyczyny (poza prawem przewidzianymi) mogą usprawiedliwiać brak spełnienia przez nauczyciela akademickiego albo pracownika naukowego ze stopniem doktora habilitowanego powyższego obowiązku. Milczenie ustawy w tym zakresie bezsprzecznie pozostawia RDN dyskrecjonalność postępowania. To zbyt mało, by móc uznać równość w prawie każdego kandydata do tytułu naukowego.

W odróżnieniu od rozwiązań proponowanych wcześniej prawodawca nie określa poza art. 227 ustawy *resume* wymagań stawianych przed kandydatem do tytułu profesora. W latach niedawno minionych wykle formułowano je załącznikiem do zarządzenia, przyjmującym formę ankiety oceny osiągnięć naukowych lub artystycznych po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego – niezależnie od autoreferatu przewidzianego stosownymi rozporządzeniami właściwego ministra⁴⁸. Tej praktyki w roku 2018 nie powtórzono. Przyjęto tu inne rozwiązanie. Zastąpiono je doprecyzowaniem (opisem) przez Radę Doskonałości Naukowej niektórych z wymagań ustawą tą wymienionych oraz tych stawianych przed kandydatem do tytułu w autoreferacie⁴⁹ (wyliczającym

⁴⁸ Zob. określone załącznikiem nr 2 do rozporządzeń Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego o równobrzmiącym tytule – w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, z dnia: 22 XI 2011 r. (Dz.U. Nr 204, poz. 1200); 3 X 2014 r. (Dz.U. 2014, poz. 1383), 30 X 2015 r. (Dz.U. 2015, poz. 1842), 26 IX 2016 r. (Dz.U. 2016, poz. 1586 ze zm.), ostatnie uchylone z dniem 1 II 2018 r. Ustawą z dnia 7 VII 2017 r. o Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (Dz.U. 2017, poz. 1530).

⁴⁹ Autoreferat, poza danymi wnioskodawcy, ma przedstawiać: (1) opis wybitnych osiągnięć naukowych lub artystycznych, o których mowa w art. 227 ust. 1 pkt 1 lit. a) ustawy, zwłaszcza opis osiągnięć uznanych za najważniejsze; (2) wykaz opublikowanych prac naukowych lub twórczych prac zawodowych, lub dokumentację dorobku artystycznego wraz z zapisem dzieł artystycznych odpowiednim ze względu na rodzaj dzieła wraz z dokumentacją ich publicznej prezentacji, a także informacje o: (3) osiągnięciach dydaktycznych i sprawowanej opiece naukowej nad studentami, lekarzami w toku specjalizacji lub doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora, lub promotora pomocniczego, jak i kopromotora wraz z wykazem przewodów

elementy wniosku kandydata do tytułu) oraz zestawieniu⁵⁰, szczególnie wskazującym sfery jego osiągnięć na różnych polach aktywności: (1) dorobku i osiągnięć naukowych lub artystycznych; (2) aktywności naukowej lub artystycznej; (3) współpracy z otoczeniem społecznym i gospodarczym (z pominięciem wcześniej przewidzianej informacji o współpracy międzynarodowej); (4) osiągnięć dydaktycznych i popularyzatorskich oraz w zakresie organizacji nauki (rozwiązanie nowe); (5) ze wskazaniem uzyskanych nagród i wyróżnień; a także – co jest rozwiązaniem nowym – (6) z podaniem danych naukometrycznych, przy równoczesnym zastrzeżeniu, że dane te nie mogą stanowić kryterium oceny dorobku naukowego kandydata⁵¹.

Nie sposób praktykę stawianych w tej formule warunków uznać za inną aniżeli wskazanie, jak RDN rozumie określony przepis art. 227 ustawy⁵². Problem w tym, że w swych oczekiwaniach Rada ta szeroko

doktorskich zawierającym informacje o podjętych uchwałach w sprawie nadania stopnia doktora lub informacje o etapie, na jakim są procedowane dane przewody doktorskie; (4) uczestnictwie w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych z podaniem informacji o pełnionych w nich funkcjach (kierownik projektu, wykonawca albo inne); (5) stażach naukowych w instytucjach naukowych, w tym zagranicznych, z podaniem miejsca, czasu trwania oraz charakteru danego stażu; (6) prowadzeniu badań naukowych lub prac rozwojowych w uczelniach lub instytucjach naukowych, w tym zagranicznych; (7) działalności popularyzującej naukę lub sztukę (<https://www.rdn.gov.pl/postepowanie-profesorskie.wymagania-dokumentacyjne-wnioskow-w-sprawie-nadania-tytułu-profesora.html>, dostęp: 24 III 2021).

⁵⁰ Dostępny na stronie Rady Doskonałości Naukowej Wykaz opublikowanych prac naukowych lub twórczych prac zawodowych, aktywności naukowej, współpracy z otoczeniem społecznym i gospodarczym, osiągnięciach dydaktycznych i popularyzatorskich oraz w zakresie organizacji nauki (<https://www.rdn.gov.pl/postepowanie-profesorskie.wymagania-dokumentacyjne-wnioskow-w-sprawie-nadania-tytułu-profesora.html>, dostęp: 24 III 2021).

⁵¹ Jest to trafnie przyjęte założenie, parametry dla wielu dziedzin nie powinny bowiem w żadnym razie zastępować merytorycznej oceny osiągnięć naukowych. Na takim stanowisku stoją (i słusznie) m.in. A. Białas, S. Biliński, *Zamiast wstępu*, w: *Meandry...*, s. 9, podkreślając negatywne skutki zastępowania rzetelnej oceny współczynnikami i liczbami, co otwiera „drogę do najrozmaitszych manipulacji [...] do obniżenia poziomu badań, a przede wszystkim odwraca hierarchię wartości, jaka powinna obowiązywać w badaniach naukowych”.

⁵² W odróżnieniu od rozwiązań lat wcześniejszych ustawa z 2018 r. nie daje ministrowi nauki i szkolnictwa wyższego prawa określenia w drodze rozporządzenia szczegółowego trybu i warunków przeprowadzenia czynności w postępowaniu o nadanie tytułu profesora. Ostatnie z rozporządzeń zagadnienie to normujących (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 I 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu

wykracza poza postawione przez ustawę wymagania. O ile można zasadnie przyjąć, że w zakresie określonym ustawą stawiane przez nią wymagania sprowadzają się jedynie do dookreślenia treści ustawowych, to w żadnym razie cechy tej przypisać nie można wymaganiom ustawowo pominiętym, jako przez tę Radę skierowanych wprost do kandydata do tytułu. Uzasadnienie dla rozszerzenia przyjętych przez nią wymagań (przy zachowaniu jego wyłącznie wyjaśniającego znaczenia) można nadto odnaleźć w art. 183 nakładającym na nauczycieli akademickich i pracowników instytutów naukowych obowiązek opieki naukowej nad młodszą kadrą naukową, oraz w sporządzaniu recenzji w postępowaniach awansowych, ale i tych, o których mowa w art. 238 ust. 2⁵³.

Na innych polach wymagania RDN są prawnie w dużym stopniu wątpliwe. Podane przez tę Radę informacje (w zakresie wymagań) w żadnym bowiem razie nie są źródłem prawa obowiązującego, a co za tym idzie – dla kandydatów do tytułu naukowego nie są wiążące. Nie sposób zatem przyjąć ich znaczącego wpływu dla oceny przez RDN wniosku kandydata w sprawie wszczęcia postępowania o nadanie tytułu profesora, gdy ten nie każde pozaustawowe wymaganie wypełni.

W sytuacji drugiej przed kandydatem do tytułu naukowego posiadającym stopień doktora habilitowanego w zakresie sztuki ustawa z 2018 r. stawia dużo węższy zakres wymagań. Należą do nich wyłącznie wybitne osiągnięcia artystyczne, i to bez względu na to, czy osiągnięcia te nabyto w kraju czy za granicą. Tego, co przesądza o uznaniu działalności artystycznej za działalność wybitną, ustawa także nie podaje. Nie odnosząc ich odpowiednio do warunków przewidzianych w ust. 1⁵⁴

habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, Dz. 2018, poz. 261) zostało uchylone z dniem 1 X 2018 r. Ustawą z dnia 3 XII 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

⁵³ Chodzi tu o recenzje sporządzane w razie: odwołań od decyzji o odmowie nadania stopnia doktora oraz zażaleń na postanowienie o odmowie dopuszczenia do obrony; odwołań od decyzji o odmowie nadania stopnia doktora habilitowanego, a także oceny decyzji w sprawie nabycia uprawnień równorzędnych ze stopniem naukowym doktora habilitowanego.

⁵⁴ I stanowiska tego zbyt nie zmienia sformułowanie przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, blisko osiem miesięcy po uchwaleniu ustawy, w drodze rozporządzenia dla potrzeb ewaluacji jakości działalności naukowej – oceny charakteru wybitnych osiągnięć artystycznych (twórczych). Zob. zał. nr 1 do Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 II 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej (Dz.U. 2019, poz. 392) oraz zał. do Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 31 VII 2020 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie ewaluacji działalności naukowej (Dz.U. 2020, poz. 1352) – zgodnie przyjmujących, że „Podstawę

art. 227, przed tą grupą stawia zatem wymagania niższe niż postawione w 2011 r., nowelą tą już obniżone w porównaniu z rozwiązaniami przyjętymi przed tym rokiem⁵⁵.

Niczym szczególnie nowym nie jest natomiast rozwiązanie dopuszczające nadanie tytułu profesora osobie ze stopniem doktora. Uprawnienia takie przewidywały również rozwiązania lat wcześniejszych dla osób: bez stopnia naukowego (w latach 1951–1990) lub z niższym stopniem naukowym (1990–2018), w latach 1951–1958⁵⁶ przewidzianych w przypadkach szczególnych, począwszy od 1958 r. – wyjątkowych (do 1990 r. podyktowanych różnymi uwarunkowaniami⁵⁷), z pominięciem

do uznania osiągnięcia artystycznego za wybitne stanowi jego prezentacja w miejscu o szczególnym znaczeniu dla kultury lub prestiżowa nagroda krajowa albo zagraniczna przyznana w okresie objętym ewaluacją w konkursie wykonawczym, kompozytorskim, baletowym, filmowym, plastycznym, projektowym, konserwatorskim albo innym charakterystycznym dla twórczości artystycznej prowadzonej w ramach danej dyscypliny artystycznej, a w przypadku publikacji z zakresu sztuki – także wydanie przez wydawnictwo o międzynarodowej renomie w środowisku artystycznym”.

⁵⁵ Chodzi tu zarówno o rozwiązania przyjęte ustawą z dnia 12 IX 1990 r., jak i ustawą z dnia 14 III 2003 r. Zgodnie z art. 25 ust. 4 pierwszej ustawy dla nadania tytułu profesora określonej dziedziny sztuki posiadanie stopnia naukowego nie stanowiło warunku koniecznego, wystarczyło wykazanie się pracą artystyczną i dorobkiem artystycznym. Od tego rozwiązania odstąpiono ustawą drugą. Odtąd tytuł profesora w zakresie sztuki mógł być nadany osobie, która uzyskała stopień doktora habilitowanego lub która nabyła uprawnienia równoważne z uprawnieniami doktora habilitowanego na podstawie art. 21a (art. 26 ust. 2). Zarazem niezakończone do dnia wejścia w życie tej ustawy przewody kwalifikacyjne I i II stopnia w zakresie sztuki i dyscyplin artystycznych, choć mogły być nadal prowadzone na podstawie przepisów dotychczasowych, prowadziły do nadania odpowiednich stopni naukowych (doktora, doktora habilitowanego). Przy tym postępowania o nadanie tytułu profesora w zakresie sztuki do dnia wejścia w życie tejże ustawy niezakończone, przy zachowaniu prawa ich prowadzenia na podstawie przepisów dotychczasowych (art. 51 ust. 3), wiodły do nadania tytułu profesora sztuki w rozumieniu ustawy z 2003 r., bez konieczności posiadania stopnia naukowego. Ustawa nowelizująca z 2011 r. wprawdzie wprowadzono ustawą z 2003 r. obowiązek posiadania przez kandydata do tytułu profesora w zakresie sztuki stopnia naukowego doktora habilitowanego lub uprawnień równoważnych z uprawnieniami doktora habilitowanego na podstawie art. 21a zachowała, w żaden sposób jednak nie pozwalała na odniesienie do tej grupy kandydatów do tytułu (art. 26 ust. 2) wymagań oczekiwanych od kandydatów do naukowego tytułu profesora określonych w art. 26 ust. 1.

⁵⁶ Zob. art. 56 ust. 3 Ustawy z dnia 15 XII 1951 r. o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki (Dz.U. 1952 Nr 6, poz. 38), w myśl którego w przypadkach szczególnych Centralna Komisja Kwalifikacyjna mogła przyznać tytuł naukowy przewidziany dla samodzielnego pracownika nauki osobie nieposiadającej odpowiedniego stopnia naukowego.

⁵⁷ Zgodnie z art. 90 ust. 4 Ustawy z dnia 5 XI 1958 r. o szkołach wyższych (Dz.U. Nr 68, poz. 336 ze zm.) – uzasadnionymi wysokimi kwalifikacjami naukowymi i poważnymi osiągnięciami w pracy naukowej lub w twórczej pracy zawodowej; w myśl

ich w latach następnych, od 2018 r. uzasadnionych nadto najwyższą jakością osiągnięć naukowych lub artystycznych (art. 227 ust. 2).

Zasadą jest, że odpowiednie wypełnienie przez kandydata do tytułu naukowego ustawowych wymagań (art. 227 ust. 1 i 2) jest warunkiem bezwzględny. Ich wypełnienie traci na znaczeniu w sytuacji zaistnienia przesłanki określonej w art. 20 ust. 1 pkt 5 ustawy. Tytuł profesora nie może bowiem być nadany osobie (a tym samym nie może być wszczęte postępowanie w tym zakresie), która w okresie od dnia 22 lipca 1944 do dnia 31 lipca 1990 r. pracowała w organach bezpieczeństwa państwa, pełniła w nich służbę bądź współpracowała z tymi organami⁵⁸. Nie negując tego rozwiązania (bezwzględnie spóźnionego), jakże znamienne na jego tle przedstawia się art. 1 pkt 14 Ustawy z dnia 25 VII 1985 r. o zmianie ustawy z dnia 31 III 1965 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych⁵⁹, zgodnie z którym tytuły profesora (nadzwyczajnego i zwyczajnego) mogły być nadane wyłącznie osobie w pełni akceptującej konstytucyjne zasady ustrojowe Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i kierującej się nimi w swojej działalności.

2.2. Dziedziny nauki i dyscypliny naukowe (artystyczne) a tytuł profesora

Dla kandydata do tytułu naukowego profesora określenie dziedzin i dyscyplin nie było i nadal nie jest bez znaczenia. Tak jak pod rządami

art. 17 ust. 4 Ustawy z dnia 31 III 1965 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych (Dz.U. Nr 14, poz. 101) – tytuł profesora (nadzwyczajnego lub zwyczajnego) mógł być nadany osobie nieposiadającej stopnia naukowego i tytułu naukowego oraz stażu pracy na stanowisku pracownika naukowo-dydaktycznego lub naukowo-badawczego, lecz posiadającej poważne (od 1973 r. wybitne zastosowanie w praktyce) osiągnięcia w pracy naukowej (naukowo-badawczej) lub w twórczej pracy zawodowej oraz kwalifikacje dla prowadzenia pracy naukowej i kształcenia kadr naukowych w zakresie wymaganych od profesora; z kolei art. 25 ust. 5 ustawy z dnia 12 IX 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych zezwalał dopuścić do wszczęcia postępowania o nadanie tytułu naukowego osobie posiadającej stopień naukowy doktora i mającej wybitne osiągnięcia naukowe. Tej treści postanowienie przyjęto również w art. 26 ust. 3 ustawy z dnia 14 III 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

⁵⁸ W rozumieniu Ustawy z dnia 18 X 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. 2017, poz. 2186 ze zm.). Zob. też art. 104 ustawy z dnia 30 VIII 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

⁵⁹ Dz.U. Nr 36, poz. 168.

wcześniejszych rozwiązań, tak również obecnie obowiązujące przepisy wyznaczają granice, w jakich dziedzinach nauki (sztuki) lub dyscyplinie bądź dyscyplinach tytuł profesora mógł i może być nadany. Rozwiązania przyjęte w 2018 r. są jednak szersze. Po pierwsze, z założenia mają służyć uaktywnieniu ścieżki wychodzącej naprzeciw osiągnięciom naukowym wykraczającym poza jedną dyscyplinę w obrębie danej dziedziny nauki (sztuki). Po drugie, bez względu na dobór dyscypliny objętej dziedziną nauki (sztuki) znacząco nie różnicują stawianych przed kandydatami do tytułu profesora wymagań.

W myśl art. 177 ust. 4 ustawy z 2018 r. „[t]ytuł profesora nadaje się w dziedzinie albo w dziedzinie i dyscyplinie lub dyscyplinach”. W ogólnej ocenie jego treści można przyjąć, że przepis ten nie wnosi niczego nowego poza dodaniem, że chodzi tu o dziedziny nauki i dyscyplinę lub dyscypliny naukowe, dziedzinę sztuki i dyscyplinę lub dyscypliny artystyczne. Różnica jest jednak istotna. Wprowadzając artykułem 4 ust. 1 ustawy nowe pojęcie działalności naukowej przez jej rozszerzenie o twórczość artystyczną⁶⁰, dziedziny sztuki i dyscypliny artystyczne odtąd nie stanowią kategorii różnej od pojęcia szerszego – działalności naukowej. Odstąpiono tu zatem od rozwiązań wcześniejszych w tym zakresie. Ale też, co ważniejsze, polską klasyfikację dziedzin i dyscyplin po raz pierwszy oparto na systematyce przyjętej przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD)⁶¹, co trzeba odnotować pozytywnie, mimo odstąpienia od niektórych proponowanych nią założeń.

W przyjętym ujęciu przepis art. 177 ust. 4 może jednak skłaniać również do innych refleksji. Po pierwsze, nad wykładnią tego przepisu, po drugie, nad wskazaniem jego wagi jako przeciwstawnej rozwiązaniom obowiązującym przed 2018 r. W kwestii pierwszej, wobec przyjęcia alternatywy rozłącznej, oznaczającej jedno wybrane znaczenie, trzeba założyć, że tytuł profesora może być nadany wyłącznie w dziedzinie nauki bez wskazania dyscypliny lub dyscyplin przyporządkowanych danej dziedzinie albo z jej lub ich podaniem. Przyjęta tu ekskluzja⁶² w odnie-

⁶⁰ Od 2018 r. zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy definicją działalności naukowej objęto: badania naukowe, prace rozwojowe oraz twórczość artystyczną.

⁶¹ Klasyfikację OECD opartą na dwustopniowej systematyce objęto: sześć dziedzin nauki (nauki przyrodnicze; nauki inżynierskie i techniczne; nauki medyczne i nauki o zdrowiu; nauki rolnicze; nauki społeczne; nauki humanistyczne, oraz jedną jako różną od dziedziny nauki – dziedzinę sztuki, [http://www.ncbr.gov/gfx/ncbir/userfiles/_public/fundusze_europejskie/inteligentny_rozwoj/1_4_1_4_2015/2_wykaz_\(dostep:11 IV 2021\)](http://www.ncbr.gov/gfx/ncbir/userfiles/_public/fundusze_europejskie/inteligentny_rozwoj/1_4_1_4_2015/2_wykaz_(dostep:11_IV_2021)).

⁶² Funktor alternatywy rozłącznej odpowiadający wyrażeniu „albo ... albo” zawsze dotyczy wyboru między dwiema możliwościami wzajemnie się wykluczającymi

sieniu do tytułu profesora jest zastanawiająca. Przede wszystkim stawia pytanie o dopuszczalną zasadność nadania tytułu profesora wyłącznie w dziedzinie nauki (sztuki)⁶³, zważywszy, że niemal każdej z nich przyporządkowano dyscypliny w liczbie nie mniejszej niż trzy (dziedzina sztuki) i nie większej niż jednaście (dziedzina nauk społecznych). Dla każdej z nich raczej trudno założyć nadanie tytułu naukowego jedynie w dziedzinie nauki (sztuki), skoro niemożliwe byłoby wybitnym charakterem osiągnięć kandydata uznać je za takie w zakresie każdej dyscypliny przyporządkowanej danej dziedzinie nauki (sztuki), a nawet w zakresie niektórych tylko z nich. Raczej nie jest możliwe za takie osiągnięcia kandydata uznać, w dziedzinie np. nauk rolniczych – zrazem z zakresu choćby rolnictwa i ogrodnictwa, zootechniki i rybactwa oraz weterynarii. Podobną konstatację można poczynić w odniesieniu do dziedziny nauk społecznych (wybitne osiągnięcia naukowe zarówno w zakresie nauki, np. o bezpieczeństwie, pedagogice, a także nauki o zarządzaniu i jakości).

Bez wątplenia ocenę tę zmienia zawężenie wyboru dyscypliny (dyscyplin) obligującej każdego nauczyciela akademickiego i pracownika nauki (rozwiązanie nowe) do złożenia oświadczenia deklarującego wybór dyscypliny naukowej (nie więcej niż dwóch⁶⁴). Z pewnym jednak zastrzeżeniem, że odwołanie się do jednej lub dwóch dyscyplin naukowych w obrębie jednej dziedziny nauki (sztuki) da się pogodzić z problematyką badawczą kandydata do tytułu. Na przykład nauki o kulturze fizycznej oraz nauki o zdrowiu (dziedzina nauk medycznych); sztuki filmowe i teatralne, a także sztuki muzyczne (dziedzina sztuki); informatyki i matematyki (dziedzina nauk ścisłych i przyrodniczych); prawa i psychologii (dziedzina nauk społecznych).

Zainteresowania badawcze kandydata do tytułu naukowego mogą być jednak szersze, mogą dotyczyć osiągnięć w obrębie różnych dyscyplin ze sobą kompatybilnych, lecz przyporządkowanych dwóm (lub więcej) dziedzinom nauki (sztuki), np. historii (dziedzina nauk humanistycznych) i nauk prawnych (dziedzina nauk społecznych); nauki o sztuce (dziedzina nauk humanistycznych) ze sztukami plastycznymi i konserwacją dzieł sztuki (dziedzina sztuki); architektury i urbanistyki (dziedzina nauk inżynierjno-technicznych) oraz geografii

(Z Ziemiński, *Logika praktyczna*, Warszawa 2002, s. 79).

⁶³ Za takim stanowiskiem obstawali autorzy Projektu pierwszego, s. 55, oraz autorzy Projektu drugiego, s. 49.

⁶⁴ Obowiązek przewidziany w art. 265 ust. 5 w zw. z art. 343 ust. 7 i 8 ustawy.

społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej (dziedzina nauk społecznych); nauki o kulturze i religii (dziedzina nauk humanistycznych) z naukami teologicznymi (dziedzina nauk teologicznych). Ustawa z 2018 r. dla nadania tytułu profesora dopuszczalność takiego rozwiązania wyłącza⁶⁵.

Czy jest to trafna propozycja ustawodawcy? Z pewnością tak, o ile zezwała na merytorycznie uzasadnioną i spójną platformę wybitnych prac badawczych podjętych przez kandydata do tytułu naukowego w ramach danego zespołu badaczy (projektu badawczego). Zdecydowanie nie, gdy wymagać tego będzie wskazanie dziedziny i dyscyplin stosownie do art. 177 ust. 4 ustawy w zw. z art. 265 ust. 5.

Tu innej oceny wymaga jedynie dziedzina nauk teologicznych⁶⁶. W jej obrębie wyodrębniono jedną dyscyplinę naukową o jednobrzmiącej nazwie – nauki teologiczne. Czy był to zabieg celowy, trudno ustalić, zważywszy, że pojęcie nauk teologicznych jest szerokie, zarówno jeśli chodzi o teologię różnych religii (katolickiej, protestanckiej, ewangelickiej, prawosławnej, żydowskiej, muzułmańskiej, hinduistycznej), jak i ich rozumienie jako nauki oraz krytycznego do niej podejścia. Choć i tu nie brakuje głosów krytycznych⁶⁷, przyjęte rozwiązanie jest raczej usprawiedliwieniem niezbyt przychylniej oceny obowiązującego przed 2018 r. wykazu, nie w każdej dziedzinie nauki zapewniającego odpowiednie przyporządkowanie dyscyplin naukowych.

W kwestii drugiej, odnoszonej do rozwiązań obowiązujących przed 2018 r., różnica jest istotna. Sprowadza się do organu upoważnionego do sporządzenia objętych wykazem dziedzin nauki (sztuki) i dyscyplin naukowych (artystycznych) i formy jego ogłoszenia. Ustawą z 2003 r. sporządzenie tego wykazu powierzono Centralnej Komisji do Spraw

⁶⁵ O słabej stronie wykazu dziedzin nauki i dyscyplin naukowych (artystycznych) wdrożonego od 2018 r. zob. B. Kołaczkowski, *Analiza i ocena reform w szkolnictwie wyższym w latach 2015–2019. Dobre zmiany?*, Poznań 2019, s. 57.

⁶⁶ Po raz pierwszy do wykazu dziedzin nauki wprowadzonej Uchwałą Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów naukowych z dnia 24 X 2005 r. w sprawie określenia dziedzin nauki i dziedzin sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (M.P. Nr 79, poz. 1118).

⁶⁷ Zob. Opinia z dnia 16 VIII 2018 r. o projekcie Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 31 VII 2019 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych „4. [...] Uważamy, że system nauki w Polsce powinien wyraźnie oddzielić nauki kościelne od systemu nauki regulowanego Ustawą przy jednoczesnym wprowadzeniu przepisów określających warunki spełnienia wymogów Ustawy w zakresie jakości badań naukowych i programów studiów” (<https://Obywatelenauki.pl>, dostęp: 13 III 2021).

Stopni i Tytułów Naukowych, w drodze uchwały, od 2011 r. Ministrowi do Spraw Nauki i Szkolnictwa Wyższego, w drodze rozporządzenia (trafnie). I tego stanu prawnego nie zmieniono w 2018 r. Różnice sprowadzały się także do uwarunkowań dyktujących zawartość wykazu. Wykaz dziedzin nauki i dyscyplin naukowych w latach 2003–2011 oparto na dwustopniowej kwalifikacji nauk, obejmując nią odpowiednio: (1) w latach 2003–2005 dwadzieścia jeden dziedzin nauki, w tym cztery dziedziny sztuki, przy łącznej liczbie osiemdziesięciu trzech dyscyplin (naukowych i artystycznych), bez ich wyodrębnienia pozostawiając siedem dziedzin (nauki i sztuki); (2) w latach 2008–2010 – dwadzieścia dwie dziedziny nauki (w tym cztery dziedziny sztuki), przy rozszerzeniu łącznej liczby ich dyscyplin w 2008 r. do osiemdziesięciu sześciu, w 2010 r. do osiemdziesięciu ośmiu, i przy zachowaniu siedmiu dziedzin bez dyscyplin (naukowych, artystycznych); (3) od roku 2011⁶⁸ ponownie dwadzieścia jeden dziedzin nauki (bez zmiany pozostawiając cztery dziedziny sztuki) i rozszerzoną do dziewięćdziesięciu liczbę dyscyplin naukowych.

Rok 2011 r. przyniósł dalej idące odstępstwa od rozwiązań w tym zakresie. Dwustopniową skalę dziedzin nauki i dyscyplin naukowych zastąpiono trójstopniową kwalifikacją nauk (obszary wiedzy – dziedziny nauki (sztuki) – dyscypliny naukowe (artystyczne)⁶⁹, co budziło wiele wątpliwości i zastrzeżeń⁷⁰. Jej krytyczną ocenę podyktowaną zbyt dużym rozdrobnieniem niesłużącym interdyscyplinarnym badaniom

⁶⁸ Zob. Uchwały Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów o jednobrzmiącym tytule – w sprawie określenia dziedzin nauki i dziedzin sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, z dnia: 23 VI 2003 r. (M.P. Nr 40, poz. 586); 24 X 2005 r. (M.P. Nr 79, poz. 1120), z uwzględnieniem uchwał ją zmieniających, z dnia: 10 XII 2008 r. (M.P. Nr 97, poz. 843); 23 IV 2010 r. (M.P. Nr 46, poz. 636); 28 I 2011 r. (M.P. Nr 14, poz. 149).

⁶⁹ Wprowadzoną przez ówczesnego Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego Rozporządzeniem z dnia 8 VIII 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (Dz.U. Nr 179, poz. 1065) w obrębie ośmiu obszarów wiedzy obejmujących: dwadzieścia dwie dziedziny nauki, w tym cztery dziedziny sztuki, oraz dziewięćdziesiąt pięć dyscyplin naukowych, w tym dziewięć dyscyplin artystycznych (mylnie w uzasadnieniu do projektu ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce sprowadzonych do stu dwóch dyscyplin naukowych, artystycznych), pozostawiając siedem dziedzin bez dyscyplin naukowych, w tych dwie w zakresie sztuki. Rozporządzenie to uchylono Ustawą z dnia 3 VII 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o szkolnictwie wyższym i nauce.

⁷⁰ Zob. np. H. Izdebski, J. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym...*, s. 409–410; J.M. Brzeziński, *O poprawianiu (ale też i o psuciu) systemu przeprowadzania awansów naukowych w Polsce w latach 1990–2017*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2017, nr 2(50), s. 154–155.

naukowym można także wywieść z uzasadnienia do projektu Ustawy 2.0⁷¹ oraz z uzasadnienia projektu rozporządzenia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki⁷². W roku 2018 w rozwiązaniach powrócono (trafnie) do dwustopniowej kwalifikacji dziedzin nauki i dyscyplin naukowych⁷³, z tą różnicą, że choć oparto ją na systematyce OECD, w odróżnieniu od niej w jej obrębie wyróżniono osiem (a nie sześć) dziedzin nauki (żadnej z nich nie pozostawiając bez przyporządkowania dyscypliny naukowej) oraz czterdzieści siedem dyscyplin naukowych, w tym trzy dyscypliny artystyczne. Owo rozszerzenie dziedzin nauki projektem ustawy (przez odstąpienie od transpozycji do polskiego porządku prawnego kwalifikacji dziedzin i dyscyplin w brzmieniu przyjętym przez OECD) uzasadniono potrzebą jej rozszerzenia na użytek polskich rozwiązań o: (1) dyscyplinę nauki o bezpieczeństwie w dziedzinie nauk społecznych, (2) dziedziny nauk teologicznych oraz (3) dziedziny sztuki i dyscyplin artystycznych (twórczość artystyczną)⁷⁴.

Wdrożona kwalifikacja dziedzin nauki (dziedzin sztuki) i im przyporządkowanych dyscyplin naukowych (dyscyplin artystycznych) dla potrzeb polskich rozwiązań w istocie ma wymiar klasyczny, zbliżony do systematyki przyjętej także w porządkach prawnych niektórych innych państw. Dla prowadzenia badań naukowych stworzenie rozwiązaniami z roku 2018 szerszych aniżeli dotąd warunków służących uzyskaniu naukowych osiągnięć o interdyscyplinarnym charakterze w obrębie danej dziedziny nauki (sztuki) tej pewności już nie daje. Jest jej jeszcze mniej, gdy aktualną systematykę dziedzin i dyscyplin odniesie się do oceny osiągnięć naukowych (w tym wybitnych) kandydata do tytułu naukowego. Tu wydzźwięk tej konstatacji może okazać się znacznie głębszy, szczególnie gdy osiągnięcia te będą zamykały się wyłącznie w obrębie jednej dyscypliny naukowej (artystycznej).

Jeśli nadto zważy się, że osiągnięcia naukowe nie powstają *ad hoc* – zwykle są wynikiem wszechstronnych badań wymagających przynajmniej paru lat pracy – jest możliwe, że ich prowadzenie i kontynuowanie przypadać może również na lata obowiązywania systematyki (dziedzin

⁷¹ Uzasadnienie do projektu ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, s. 6.

⁷² Uzasadnienie do projektu rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych, druk sejmowy DLP.ZLN.1201.17.2018.AL, Warszawa, 1 VIII 2018, s. 5.

⁷³ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 IX 2018 r. w sprawie wprowadzenia dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz artystycznych (Dz.U. 2018, poz. 1818).

⁷⁴ Druk sejmowy DLP.ZLN.1201.17.2018.AL, s. 5.

i dyscyplin) dalece odmiernej od tej przyjętej w 2018 r. Ustawa tego problemu nie rozstrzyga. Do zaradzenia mu zobowiązuje Radę Doskonałości Naukowej poprzez ujęcie w Statucie zatwierdzonym przez ministra⁷⁵.

2.3. Warunki i tryb wszczęcia postępowania o nadanie tytułu profesora

Postanowienia ustawy z 2018 r. są w tym zakresie znaczące. Szczegółowość przyjętych nią rozwiązań uzasadniają nowe uwarunkowania. Po pierwsze, ustawa definitywnie zerwała z praktyką, wprowadzoną prawem obowiązującym zarówno przed rokiem 2011, jak i po nim. W sytuacji pierwszej, przewidującej ograniczenie skuteczności wniosku kandydata (spoza instytucji naukowej) w sprawie wszczęcia postępowania o nadanie tytułu profesora – od spełnienia dodatkowych warunków, w sytuacji drugiej – odmawiającej kandydatowi wyboru instytucji naukowej spośród uprawnionych do prowadzenia postępowania w przedmiocie nadania tytułu profesora⁷⁶. Po drugie, odstąpiła

⁷⁵ Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego zgodnie z art. 236 ust. 3 ustawy z dnia 20 VII 2018 r. Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce pierwszy Statut RDN zatwierdził swym Zarządzeniem z dnia 28 XII 2018 r. w sprawie statutu Rady Doskonałości Naukowej (Dz.Urz. MNiSW 2019, poz. 2 ze zm.). Statut RDN w brzmieniu aktualnie obowiązującym, przyjęty uchwałą RDN nr 1/2020 z dnia 9 X 2020 r. Minister Edukacji i Nauki zatwierdził zarządzeniem z dnia 21 XII 2020 r. (Dz.Urz. MEiN 2020, poz. 24), zarazem nim uchylając Zarządzenie MNiSW z dnia 20 VII 2018 r. w sprawie statutu Rady Doskonałości Naukowej. Zob. też Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 grudnia 2020 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Edukacji i Nauki oraz zniesienia Ministerstwa Edukacji Narodowej i Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Dz.U. 2020, poz. 2334) z datą wejścia w życie z dniem 1 I 2021 r.

⁷⁶ Nie sięgając daleko w przeszłość, wystarczy odwołać się do ustaw z lat 1990 oraz 2003. Obie ustawy w ich pierwotnym brzmieniu przewidywały możliwość wszczęcia (na wniosek kandydata) postępowania o nadanie tytułu profesora nie tylko z inicjatywy rady właściwej jednostki organizacyjnej bądź na wniosek: (1) rady jednostki organizacyjnej nieposiadającej uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego, zatrudniającej osobę ubiegającą się o nadanie tytułu profesora, za jej zgodą, ale także po raz pierwszy (2) osoby zainteresowanej, poparty opiniami trzech osób z tytułem profesora danej dziedziny nauki lub sztuki (wyjątkowo źle postawiony warunek). Wszczęcie postępowania na wniosek kandydata przez właściwą radę (wydziału, naukową) jednostki organizacyjnej posiadającej uprawnienie do habilitowania, w drodze uchwały, wprowadzono ustawą nowelizującą z 2011 r. Dopiero jednak § 19 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 X 2015 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. 2015, poz. 1842)

od roli inicjującej wszczęcie i prowadzenie tego postępowania przez jednostki organizacyjne szkół wyższych oraz instytuty naukowe Polskiej Akademii Nauk, instytuty badawcze i międzynarodowe instytuty, w ten sposób zrywając z dotychczasową tradycją polskiego prawa (co nie ma wydzwiku negatywnego). Ale też, co warto podkreślić, nie przyjęła tu żadnej z propozycji autorów współcześnie przygotowanych projektów założeń Ustawy 2.0. Wyłączną gestią w tym zakresie pozostawia nowo ukonstytuowanej Radzie Doskonałości Naukowej (RDN)⁷⁷. Jej też wyznacza (począwszy od dnia 1 stycznia 2021 r.) podjęcie czynności służących ocenie wniosku kandydata (art. 228 ust. 1) i na podstawie jego pozytywnego rozstrzygnięcia – wszczęcia postępowania w sprawie nadania tytułu profesora i dalszego jego prowadzenia.

Tak więc, począwszy od tej daty, to od RDN w pełni zależy ustalenie, czy kandydat spełnia wymagania określone w art. 227. Przepis ten formułuje je w dwóch wymiarach. **Po pierwsze**, nadaje im charakter zarówno obiektywny (stopień naukowy, odbyte staże naukowe w instytucjach naukowych, uczestnictwo w pracach zespołów badawczych, prowadzenie badań naukowych, prac rozwojowych), jak i subiektywny (wybitne osiągnięcia: naukowe, artystyczne, osiągnięcia w zakresie badań naukowych, w tym w zespołach badawczych). Nadaje im zatem różny wymiar, zdecydowanie dla ich prawidłowej oceny wymagający odmiennego podejścia. Trudno tu bowiem przyjąć, że wymagania o charakterze subiektywnym – wybitne osiągnięcia naukowe krajowe lub zagraniczne oraz osiągnięcia badawcze (do których wprost odsyła również art. 228 ust. 1) powinny stanowić podstawę oceny przez RDN wniosku w sprawie wszczęcia postępowania (lub jego odmowy). To zdecydowanie domena recenzentów przez tę Radę wyznaczonych, a ich powołanie przez Radę jest zasadne dopiero po wszczęciu

wskazano (i słuźnie) na prawo kandydata wnoskujacego o nadanie tytułu profesora do wyboru jednostki organizacyjnej dla przeprowadzenia postępowania w tym przedmiocie.

⁷⁷ Rada Doskonałości Naukowej – centralny organ administracji rządowej podlegający kontroli ministra, z mocy art. 179 ust. 10 i art. 187 ust. 7 Ustawy z dnia 3 VII 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wstąpiła w prawa Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dniem 1 I 2021 r. Zob. też Komunikat nr 23/2020 w sprawie przejęcia zadań Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów. Oznacza to, że od tej daty sprawy, których organem właściwym do rozpatrzenia wniosków w przedmiocie tytułu profesora była Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułu (CK), w związku z zakończeniem działalności tego organu (z dniem 31 XII 2020 r.), są i będą prowadzone przez Radę Doskonałości Naukowej (<https://www.rdn.gov.pl/komunikaty,komunikat-nr-232020-w-sprawie-przejecia-zadan-centralnej-komisji-do-spraw-stopni-i-tytulow-przez-rade-doskonosci-naukowej.html>, dostęp: 1 III 2021).

postępowania. Tymczasem jedynie opis osiągnięć kandydata może dla tej Rady stanowić podstawę do uznania danego wymogu jako formalnie wypełnionego. **Po drugie**, art. 227 ust. 1 lit. b) stawiane przed kandydatem wymagania rozdziela spójnikiem „lub”. Gdy tak czyni, trzeba założyć, że nie każde z tych wymagań, rozdzielonych w danym zdaniu, jest przez kandydata do tytułu profesora warunkiem koniecznym do spełnienia. Spójnik ten w logice prawniczej oznacza bowiem możliwość wypełnienia jednego z rozdzielonych nim warunków⁷⁸. Oczywiście kandydat do tytułu naukowego może także spełnić każdy z nich. Przy tym jednak ustawa nie daje Radzie Doskonałości Naukowej żadnej podstawy do odrzucenia wniosku w sprawie wszczęcia postępowania w przedmiocie nadania tytułu profesora tylko ze względu na domniemaną swobodę wyboru prawem przewidzianych (art. 227 ust. 1 i 2) wymagań (osiągnięć kandydata). Przepis ten można by interpretować inaczej tylko w warunkach odrzucenia funktora alternatywy łącznej. Dla założenia odmiennego nie ma logicznego argumentu⁷⁹.

W konsekwencji ustawy obowiązek kandydata przedłożenia Radzie wniosku zaopatrzonego **uzasadnieniem** (wyjątkowo niejasna prerogatywa, w żaden sposób nieusprawiedliwiona zasadami poprawnej legislacji), przewidziany w art. 228 ust. 1 ustawy, powinien w swej treści odpowiadać logiczno-prawnej wykładni art. 227. Bez wątplenia art. 228 ust. 1 ustawy wymusza zarówno należyta staranność jego stosowania przez RDN, jak i rozumienia go przez kandydata do tytułu, ale też pozwala przyjąć, że inne wymagania (pozaustawowe) przez tę Radę opublikowane na jej stronie internetowej (niebędące źródłem prawa powszechnie obowiązującego), w formie autoreferatu i ankiетowego opisu, zdecydowanie wykraczające poza wymagania przewidziane w art. 227, dla wszczęcia postępowania nie powinny być rozstrzygające. Dla kandydatów do tytułu wnioskujących o wszczęcie w ich sprawie postępowania jest to bez wątplenia rozwiązanie korzystniejsze, minimalizuje bowiem skutki odmowy wszczęcia postępowania, z kolei dla prowadzonego dalej postępowania – wręcz przeciwnie. Pozytywne

⁷⁸ Szerzej zob. Z. Ziemiński, *Logika...*, s. 79.

⁷⁹ Tezy te potwierdza również stanowisko judykatury. I tak w uchwale Sądu Najwyższego (SN) z 9 IX 2008 r., sygn. III CZP 31/08 (OSNC 2009/3/36), stwierdzono, że spójnik „lub” oznacza alternatywę łączną (nierozłączną) i stanowi przeciwieństwo wyrazu „albo”, właściwego dla alternatywy rozłącznej. Takie samo stanowisko zajął również SN w wyroku z 17 III 2006 r., sygn. I CSK 8 I/OS (<https://www.saos.org.pl/judgments/164125>), oraz w uchwale składu 7 sędziów SN z dnia 29 IX 2006 r., sygn. II UZP 10/06 (OSNP 2007/5-6/75).

rozstrzygnięcie wniosku kandydata ograniczone wyłącznie do opisu wybitnych osiągnięć naukowych lub artystycznych, w tym opisu prac uznanych przez kandydata za najważniejsze, w znaczącym stopniu utrudniałoby RDN podjęcie dalszych działań, poczynając od wyznaczenia recenzentów i przekazania im niezbędnych dokumentów (nośników elektronicznych) stanowiących podstawę sporządzenia opinii o kandydacie. Pogodzenie obu tych uwarunkowań dla każdej ze stron postępowania profesorskiego nie pozostaje bez znaczenia. To, co poza te ramy wykracza, a ma istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia w sprawie wszczęcia (lub odmowy) postępowania w przedmiocie nadania tytułu profesora, ustawa sprowadza do obowiązku złożenia przez kandydata (wyłącznie urodzonego przed dniem 1 sierpnia 1972 r.) oświadczenia lustracyjnego (lub dowodu potwierdzającego jego złożenie innemu właściwemu podmiotowi), sporządzonego zgodnie z odpowiednim załącznikiem do Ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów⁸⁰.

Nie mniej znaczącym zagadnieniem jest to, w jakim terminie i w jakiej formie RDN powinna wszcząć postępowanie bądź odmówić jego wszczęcia. I choć ustawa, zgodnie z art. 228 ust. 9, odsyła w sprawach nią nieuregulowanych odpowiednio do przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego⁸¹, to jego odpowiednie stosowanie co prawda jest rozwiązaniem prawnie możliwym, lecz w ocenie przedstawicieli innych niż nauki prawne dyscyplin naukowych nie znajduje w pełni uzasadnienia. Nie dziwi więc podniesienie tej niezwykle ważnej uwagi w literaturze przedmiotu⁸², tym bardziej że już na etapie wszczęcia postępowania wątpliwości tej natury powstają. Ustawa wprawdzie przez odesłanie do Kodeksu postępowania administracyjnego nakazuje przyjąć, że dniem wszczęcia przez RDN postępowania profesorskiego jest data doręczenia jej wniosku kandydata, a w przypadku wniesienia wniosku drogą elektroniczną – dzień jego wprowadzenia do systemu teleinformatycznego Rady (art. 61 § 3 i 3a k.p.a.⁸³), nie zobowiązuje jej jednak

⁸⁰ Dz.U. 2019, poz. 430 ze zm.

⁸¹ Ustawa z dnia 14 VI 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 735), dalej „k.p.a.”.

⁸² Tak samo T. Borecki, *Obecny stan postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego i tytułu profesora – uwagi nie tylko krytyczne*, w: *Meandry...*, s. 61.

⁸³ Szerzej J. Malanowski, *Art. 61 § 3 i 3a k.p.a.*, w: *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, pod red. M. Wierzbowskiego, A. Wiktorowskiej, Warszawa 2011, s. 342.

do jego rozstrzygnięcia we wskazanym terminie, i to bez względu na jego treść (pozytywną czy negatywną). W obu wypadkach należałoby zatem założyć, że w zakresie nieuregulowanym ustawą z 2018 r. Rada podejmie stosowne działania bez zbędnej zwłoki (art. 35 § 1 k.p.a.⁸⁴) lub niezwłocznie⁸⁵, co dla Rady jest możliwe i zarazem dogodne.

Podobnie, bacznej uwagi wymaga forma działania tejże Rady. W myśl art. 228 ust. 1 ustawa nie statuuje obowiązku RDN wszczęcia postępowania w drodze postanowienia⁸⁶, co jest prawem dopuszczalne. Obowiązek ten zachowuje wyłącznie dla sytuacji drugiej – odmowy wszczęcia postępowania. Jednocześnie przepisem tej treści stronie przyznaje środek ochrony prawnej – prawo złożenia do RDN zażalenia⁸⁷. Rada może⁸⁸ zażalenie (po uzyskaniu opinii właściwego zespołu RDN i jego ponownym rozpatrzeniu przez jej Prezydium⁸⁹) uwzględnić, ale może też postąpić inaczej – zaskarżone postanowienie utrzymać w mocy. Tylko w sytuacji pierwszej (niedochowania przez osobę wnioskującą siedmiodniowego terminu do złożenia zażalenia – art. 141 § 2 k.p.a.) oraz w sytuacji utrzymania przez RDN w mocy negatywnego rozstrzygnięcia (przy zachowaniu ustawowych warunków i procedury oceniającej kandydata) postanowienia przez nią podjęte są ostateczne. Dla kandydata do tytułu naukowego oznacza to przede wszystkim, że wyłącznie wtedy gdy RDN zdecyduje o wszczęciu postępowania profesorskiego, ta podejmie kolejne czynności objęte postępowaniem, poczynając od wyznaczenia recenzentów (w jakim terminie, nie jest jasne). Z kolei w sytuacji ostatecznego postanowienia Rady utrzymującego w mocy

⁸⁴ J. Malanowski, *Art. 35 k.p.a.*, w: *Kodeks postępowania administracyjnego...*, s. 179–182.

⁸⁵ Mowa tu o sytuacji przedłożenia przez kandydata do tytułu naukowego dowodów spełnienia ustawowych wymagań łącznie z żądaniem wszczęcia postępowania nie później niż w ciągu miesiąca, a w sprawie szczególnie skomplikowanej nie później niż dwóch miesięcy od dnia wszczęcia postępowania, jeśli załatwienie sprawy wymaga postępowania wyjaśniającego (art. 35 § 2 k.p.a.).

⁸⁶ Wszczęcie przez RDN postępowania w tej sprawie (ale i każdego innego postępowania o nadanie stopnia naukowego) następuje w drodze czynności materialno-technicznej, i co do tego nie ma większych sporów w nauce prawa administracyjnego. Na niektóre z nich wskazuje Ł. Kierznowski, *Stopnie naukowe i stopnie w zakresie sztuki. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 148–149.

⁸⁷ Zob. też art. 61a k.p.a., dodany Ustawą z dnia 3 XII 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego oraz ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. 2011 Nr 6, poz. 18), a także odpowiednio art. 141 k.p.a.

⁸⁸ Przyjmując tu zarazem, że w terminie nieuchybającym ogólnej zasadzie szybkości postępowania (art. 238 ust. 1 pkt 5 w zw. z art. 228 ust. 2 k.p.a.).

⁸⁹ Zob. § 9 ust. 1 pkt 3b oraz § 8 ust. 1 pkt 3 Statutu, w brzmieniu nadanym załącznikiem do uchwały nr 1/2020 Rady Doskonałości Naukowej z dnia 9 X 2020 r., dalej „Statut”.

zaskarżone postanowienie kandydatowi służy prawo złożenia skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego (w tym skargi kasacyjnej do Naczelnego Sądu Administracyjnego), mimo że drogi tej, wzorem rozwiązań lat minionych przewidujących zaskarżenie uchwały danej jednostki organizacyjnej instytucji naukowej o odmowie wszczęcia postępowania, ustawa z 2018 r. nie wskazuje.

Z pewnością dla kandydata do tytułu naukowego prawo zaskarżenia postanowienia RDN nie pozostaje bez znaczenia, a w żadnym razie skorzystanie z tej drogi nie deprecjonuje go, nawet jeśli podjęte działania nie pozwolą na uchylenie się od negatywnego rozstrzygnięcia RDN. Dla kandydata do tytułu naukowego nie jest to problem błahy, zważywszy, że w okresie co najmniej pięciu lat (co jest rozwiązaniem nowym) jego adresat nie może złożyć ponownie wniosku o wszczęcie postępowania o nadanie tytułu profesora (art. 228 ust. 10 pkt 1). Bez wątplenia jest to rozwiązanie zastanawiające. I to nie dlatego, że jest to rozwiązanie nowe (żadnym aktem prawnym wcześniejszym, począwszy od 1920 r., normującym warunki prowadzące do nabycia tytułu profesora w Polsce nieprzewidzianym), lecz ze względu na przyjęcie przynajmniej dwóch założeń: pierwszego, stanowiącego podstawę odmowy wszczęcia postępowania z braku dostatecznego (w ocenie RDN) uzasadnienia wskazującego na spełnienie wymagań określonych w art. 227 (np. nieprzedłożenia przywołanej w uzasadnieniu monografii, artykułów naukowych czy innych osiągnięć kandydata itd.) bądź osiągnięć wychodzących poza ramy art. 227, a zakreślonych autoreferatem i opisem osiągnięć dydaktycznych i sprawowanej opieki nad studentami; oraz drugiego, *a priori* odrzucającego możliwość uzupełnienia (rozszerzenia) przez kandydata osiągnięć naukowych przed upływem co najmniej pięcioletniego terminu, w odróżnieniu od rozwiązania przyjętego dla postępowań w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego pozwalającego na skrócenie o 12 miesięcy dwuletniego co najmniej okresu przewidzianego dla ponownego złożenia wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego (art. 224 ust. 2). W postępowaniu o nadanie tytułu profesora ustawa co najmniej 5-letnie ograniczenie do ponowienia wniosku o wszczęcie postępowania „profesorskiego” z całą surowością egzekwuje zarówno w sytuacji ostatecznego postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania, jak ostatecznej decyzji odmawiającej wystąpienia do Prezydenta RP o nadanie wnioskodawcy tytułu profesora (art. 228 ust. 10 w zw. z ust. 2 i ust. 5 pkt 2). Jest to zdecydowanie słabością ustawy z roku 2018.

2.4. Warunki i tryb prowadzenia postępowania o nadanie tytułu profesora i jego zakończenia

Bez wątplenia ustawodawca zaproponował model postępowania o nadanie tytułu profesora w polskich rozwiązaniach dotąd nie reprezentowany (z pominięciem uczelni i instytutów naukowych), po jego wszczęciu sprowadzony do dwojakich działań: (1) powołania recenzentów (spośród kandydatów na recenzentów) i powierzenia im sporządzenia opinii oraz (2) podjęcia decyzji administracyjnej w sprawie wystąpienia do Prezydenta RP z wnioskiem o nadanie wnioskodawcy tytułu profesora albo o odmowie wystąpienia z takim wnioskiem.

2.4.1. Recenzenci i ich opinie o kandydacie do tytułu profesora

W odniesieniu do kwestii pierwszej prawo i obowiązek powołania recenzentów oraz zlecenia im wydania opinii o kandydacie do tytułu ustawa pozostawia wyłącznie w gestii RDN (art. 228 ust. 3). I jest to nowe rozwiązanie. Takiego charakteru bezspornie nie ma wymagana prawem liczba recenzentów. Ustawodawca zachował tu, wzorem znowelizowanej w 2011 r. ustawy z 2003 r. (jakże różnej w tym zakresie od rozwiązań przyjętych w latach minionych⁹⁰), obowiązek wyznaczenia

⁹⁰ Ustawa z dnia 31 III 1965 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych nie ustalała liczby recenzentów, obowiązek wyznaczenia dwóch recenzentów wprowadzono wydanym na jej podstawie Zarządzeniem Ministra Szkolnictwa Wyższego i Sekretarza Naukowego Polskiej Akademii Nauk z dnia 13 XII 1965 r. w sprawie trybu składania przez rady wydziału i rady naukowe wniosków o przedstawienie kandydata do tytułu profesora (M.P. Nr 1, poz. 11); liczbę tę mocą zarządzenia zmieniającego z 1969 r. zwiększono do trzech (Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego i Sekretarza Naukowego Polskiej Akademii Nauk z dnia 17 IV 1969 r. zmieniające zarządzenie w sprawie trybu składania przez rady wydziału i rady naukowe wniosków o przedstawienie kandydata do tytułu profesora (M.P. Nr 20, poz. 169). Liczbę trzech recenzentów utrzymała ustawa z 1990 r. oraz przez pierwsze dwa lata kolejna ustawa z 2003 r. Jej pierwszą nowelizacją w roku 2005 liczbę recenzentów podwyższono do czterech (art. 251 pkt 6 Ustawy z dnia 27 VII 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. Nr 164, poz. 1365) oraz § 2 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 XII 2005 r. w sprawie trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich i habilitacyjnych oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. Nr 252, poz. 2125), w 2011 r. – do pięciu powołanych przez Centralną Komisję do Spraw Stopni i Tytułów spośród z co najmniej dziesięciu kandydatów na recenzentów wskazanych przez szkoły wyższe oraz placówki naukowe PAN i instytuty naukowo-badawcze (art. 27 ust. 3 i 4) oraz § 20 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 IX 2011 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków

pięciu recenzentów. Dalece odmiennymi ustawa z 2018 r. nie uczyniła także rozwiązań służących ustaleniu, (1) kto może być recenzentem, znacząco natomiast zmodyfikowała (2) tryb ich wyłaniania spośród podwyższonej liczby kandydatów na recenzentów oraz warunki przed nimi stawiane. Nowym rozwiązaniem jest nadto (3) określenie prawnych następstw nieterminowego wykonania obowiązku sporządzenia opinii w tym postępowaniu. W ten sposób ustawodawca łączy rozwiązania nowo wdrożone z rozwiązaniami przyjętymi po 2011 r., nie wyczerpuje ich jednak. W odróżnieniu od rozwiązań wcześniejszych⁹¹ (4) odstępuje od wskazania choćby minimalnych elementów opinii (recenzji).

W myśl art. 229 ust. 1 ustawy recenzentem może być osoba wyłoniona wyłącznie spośród dwóch grup kandydatów⁹²: (1) **posiadających tytuł profesora** w zakresie danej dziedziny nauki (co należy uznać za normę wiążącą); (2) **posiadających co najmniej stopień doktora** ze znaczącym dorobkiem w zakresie danej dziedziny (po spełnieniu określonych warunków). W obu sytuacjach to podwójne uwarunkowanie (podmiotowe i przedmiotowe) dyktuje kandydatom z pierwszej

przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. Nr 204, poz. 1200).

⁹¹ Na przestrzeni lat zmieniał się sposób wyznaczania recenzentów oraz elementy recenzji (opinii) o kandydacie do tytułu profesora. Wychodząc od zasięgania u profesorów ówczesnych środowisk akademickich opinii o kandydacie (postępowania ankietowe), po recenzje skierowane do imiennie wyznaczonych recenzentów lub pozostawionych danemu organowi (CK) do wyboru spośród kandydatów zaproponowanych odpowiednio przez rady wydziałów albo rady naukowe.

⁹² Po upływie okresu obowiązywania dotychczasowych w tym zakresie rozwiązań. W sprawie ich zgłaszania zob. też Komunikat nr 4/2019 Rady Doskonałości Naukowej – apel prof. dra hab. Grzegorza Węgrzyna Przewodniczącego Rady Doskonałości Naukowej do Rektorów i Dyrektorów instytutów w sprawie wskazania potencjalnych kandydatów na recenzentów. Zgodnie z jego załącznikiem: „Rada Doskonałości Naukowej, mając na uwadze statutowe zadania organu, publikuje w załączeniu list prof. dr. hab. Grzegorza Węgrzyna Przewodniczącego RDN w sprawie udostępnienia przez podmioty uprawnione do nadawania stopni naukowych oraz stopni w zakresie sztuki informacji o potencjalnych kandydatach na recenzentów w postępowaniach o awans naukowy. Dane te posłużą, obok innych dostępnych zintegrowanych systemów informacji, wspomoczeniu projakościowego procesu doboru recenzentów – ekspertów w tych postępowaniach” <https://www.rdn.gov.pl/komunikaty, komunikat-nr-42019-apel-prof-dr-hab-grzegorza-wegrzyna-przewodniczacego-rady-doskonosci-naukowej-do-rektorow-i-dyrektorow-instytutow-w-sprawie-wskazania-potencjalnych-kandydatow-na-recenzentow.html> (dostęp: 21 III 2021). Zob. też art. 348 ust. 2 pkt 2 w zw. z ust. 1 pkt 3 teź ustawy wprowadzającej do systemu POL-on dane osób ubiegających się o tytuł profesora i kompetencje w tym zakresie przewodniczącego Prezydium RDN wyznaczone w § 7 pkt 13 Statutu RDN.

i drugiej grupy różne wymagania, warte uwagi i szerszej oceny rozwiązań przyjętych w tym zakresie.

W ujęciu pierwszym (podmiotowym) – założyć wypada, że w grupie osób z tytułem profesora recenzentem w postępowaniu „profesor-skim” może być osoba posiadająca tytuł profesora bez względu na rok nadania jej tego tytułu. Tytuły profesora nadawano przecież dożywotnio, chyba że osobę, której tytuł ten nadano z mocy ustaw wcześniejszych, tytułu profesora pozbawiono⁹³. Ustawa z 2018 r. wprawdzie wprost nie stanowi o nadaniu tytułu profesora dożywotnio, lecz w istocie nadany przez Prezydenta RP, w drodze postanowienia, tytuł profesora taki charakter ma, chyba że w warunkach przewidzianych ustawą osoba, której tytuł profesora nadano, go utraciła⁹⁴. W obu przypadkach (pozbawienia lub utraty tytułu profesora) nie jest więc dopuszczalne powierzenie pełnienia funkcji recenzenta.

Pewne jest i to, że z grona profesorów jako recenzentów w postępowaniu o nadanie tytułu nie można wyłączyć również osoby, która tytuł profesora uzyskała za granicą. Dotyczy to jednak wyłącznie sytuacji pozwalającej na stwierdzenie równoważności z polskim tytułem naukowym na podstawie umowy międzynarodowej (nostryfikacja tytułu naukowego nie była i obecnie nie jest prawem dopuszczalna). W obecnej sytuacji prawnej, zgodnie z ustawą, w gronie recenzentów mogą zatem znaleźć się osoby z tytułem profesora nabytym np. w Słowacji czy w Czechach na podstawie umowy zawartej między Rzeczpospolitą

⁹³ Przesłanki pozbawienia tytułu profesora w latach minionych były do siebie zbliżone. Przykładowo, w myśl art. 106 Ustawy z dnia 5 XI 1958 r. o szkołach wyższych pozbawienie tytułu profesora (nadzwyczajnego lub zwyczajnego) mogło nastąpić jedynie w razie skazania na karę więzienia za przestępstwo popełnione z chęci zysku lub z innych niskich pobudek bądź też wymierzenia kary dyscyplinarnej wydalenia ze służby. O pozbawieniu tytułu naukowego orzekała Rada Państwa. W razie skazania na karę utraty praw publicznych lub obywatelskich praw honorowych utrata tytułu naukowego następowała z mocy prawa. Podobne rozwiązania przyjęto także Ustawą z dnia 31 III 1965 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych. Zgodnie z jej art. 19 ust. 1 pozbawienie tytułu naukowego mogło nastąpić tylko w razie skazania na karę więzienia za przestępstwo popełnione z chęci zysku lub z innych niskich pobudek bądź też wymierzenia kary dyscyplinarnej wydalenia ze służby, przewidzianej w ustawie o szkolnictwie wyższym, w ustawie o Polskiej Akademii Nauk i w ustawie o instytutach naukowo-badawczych.

⁹⁴ Utratę tytułu profesora przewiduje art. 231 ustawy w razie prawomocnego orzeczenia sądu stwierdzającego fakt złożenia niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego przez osobę, której tytuł ten nadano, przesłanego przewodniczącemu RDN przez prezesa sądu.

Polską a odpowiednim rządem – Republiki Słowacji⁹⁵ czy Republiki Czech⁹⁶. Przeszkody prawne w tym zakresie nie zachodzą także wobec osoby, która tytuł profesora uzyskała na mocy przepisów przejściowych, przewidzianych ustawami wcześniej obowiązującymi. Nie sięgając daleko w przeszłość, można tu przywołać choćby ustawę z dnia 12 IX 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych zastępującą dwa tytuły profesora jednym tytułem „profesor”, co dało prawną podstawę do posługiwania się tym tytułem profesorom zwyczajnym (co jest zrozumiałe), ale także dotychczasowym profesorom nadzwyczajnym⁹⁷.

Wobec drugiej grupy recenzentów – osób ze stopniem **co najmniej doktora** – ustawowe rozwiązania są znacznie mniej wyraziste. Pewne jest jedynie, że nie chodzi tu o osoby z tytułem profesora. Ustawa z 2018 r., wzorem rozwiązań obowiązujących od 2011 r. (i jej późniejszych zmian), wprawdzie uprawnienie w tym zakresie zachowała dla osób ze stopniem doktora, w przeciwieństwie do nich jednak krąg ten rozszerzyła o osoby wykraczające poza ten stopień (co jest rozwiązaniem nowym), tj. o osoby legitymujące się stopniem doktora habilitowanego – bez względu na miejsce jego nabycia: w Polsce bądź poza jej granicami. To wyjątkowo słabo przemyślana propozycja. Po pierwsze, pozwalająca na wytypowanie do pełnienia w postępowaniu „profesorskim” funkcji recenzenta osoby: (1) ze stopniem doktora nabytym w kraju (co może zastanawiać wobec zdecydowanej krytyki wartości naukowej polskich doktoratów nie tylko w uzasadnieniu do projektu ustawy⁹⁸), ale i poza nim⁹⁹, oraz (2) ze stopniem doktora habilitowanego, niezależnie od obowiązujących za granicą (generalnie ujęta propozycja) regulacji, zwłaszcza że nie w każdym obcym kraju habilitacja prowadzi

⁹⁵ Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Słowackiej o wzajemnym uznawaniu okresów studiów oraz równoważności dokumentów o wykształceniu i nadaniu stopni i tytułów uzyskanych w Rzeczypospolitej Polskiej i Republice Słowackiej (M.P. 2006 Nr 14, poz. 187).

⁹⁶ Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Czeskiej o wzajemnym uznawaniu okresów studiów oraz równoważności dokumentów o wykształceniu i nadaniu stopni i tytułów uzyskanych w Rzeczypospolitej Polskiej i Republice Czeskiej sporządzona w Pradze dnia 16 I 2006 r. (M.P. 2008 Nr 81, poz. 709).

⁹⁷ Mocą tej ustawy, po raz pierwszy wprowadzającej jeden tytuł naukowy profesora w miejsce dwóch tytułów, postawiono znak równości między tytułami profesora (nadzwyczajnego i zwyczajnego), nabytymi przed wejściem w życie tejsze ustawy, przy zachowaniu prawa (pozostawionego do wyboru) używania dotychczasowego tytułu przez kolejne dwa lata po wejściu w życie ustawy z dnia 12 IX 1990 r.

⁹⁸ Uzasadnienie do projektu ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, s. 4–5.

⁹⁹ Zob. m.in. J.M. Brzeziński, *O poprawianiu (ale też i o psuciu) systemu...*, s. 168.

do nabycia stopnia naukowego, a co za tym idzie – jego nostryfikacja nie jest możliwa. Oczywiście *a priori* można założyć, że intencją ustawodawcy jest dobór recenzentów ze stopniem doktora habilitowanego z krajów przewidujących tożsamą z prawem polskim drogę awansu naukowego, a nie także ze stopniem doktora (choć pewności co do rzeczywistej intencji prawodawcy nie ma, nawet przy uwzględnieniu treści art. 226 ustawy), ze stopniem doktora – tej drogi awansu naukowego (habilitacji) pozbawionej. To zdecydowanie zbyt słabe argumenty, by dokonać stosownego wyboru, wyraźnie odbiegające od warunków stawianych w tym zakresie przed polskimi profesorami z takim tytułem naukowym (zapewne różnym od zagranicznego stanowiska profesora, o którym mowa w art. 229 ust. 1 pkt 2).

W odniesieniu do obu grup recenzentów rodzą się wątpliwości również innego rodzaju. Powstaje pytanie, czy recenzentem w postępowaniu profesorskim może być wyłącznie osoba z tytułem profesora będąca nauczycielem akademickim lub pracownikiem naukowym, czy może nim być też osoba spoza uczelni, instytutu naukowego (co w polskim ustawodawstwie nie byłoby rozwiązaniem nowym).

Na gruncie art. 183 ustawy bez wahania wypada odpowiedzieć twierdząco na pierwszy człon pytania. Artykuł ten *ex lege* obowiązek sporządzenia opinii (recenzji) zawęża do nauczycieli akademickich oraz pracowników naukowych¹⁰⁰. Ten z pozoru jasno sformułowany przepis modyfikują jednak także inne uwarunkowania zarówno ustawowe, jak i pozaustawowe. Te pierwsze w rozdziale 4. „Tytuł profesora w sprawie postępowania o nadanie tytułu profesora” posługują się wyłącznie słowem „recenzent” (art. 229 ust. 1). Bezspornie przepis ten w zw. z art. 183 ustawodawca adresuje do nauczycieli akademickich oraz pracowników naukowych. To natomiast, czy zarazem przepis ten jest zaprzeczeniem możliwości powołania recenzenta spośród osób z tytułem profesora niebędących nauczycielami akademickimi bądź pracownikami naukowymi, nie jest jasne. Pewne jest tu jedynie to, że w odróżnieniu od nauczycieli akademickich i pracowników naukowych tę grupę potencjalnych recenzentów ustawa zwalnia z podania

¹⁰⁰ Zob. np. art. 30 ustawy z 2003 r. w brzmieniu nadanym ustawą zmieniającą z 2011 r. Zgodnie z tym przepisem „[p]rzyjęcie funkcji promotora, promotora pomocniczego, członka komisji egzaminacyjnej w przewodzie doktorskim, recenzenta w przewodzie doktorskim lub postępowaniu habilitacyjnym oraz postępowaniu o nadanie tytułu profesora, a także sporządzenie opinii na wniosek Centralnej Komisji jest obowiązkiem nauczyciela akademickiego lub pracownika naukowego”.

przyczyny (i to bez względu na jej charakter) uzasadniającej uchylenie się od obowiązku sporządzenia recenzji.

Nie mniejszą wagę mają również odpowiedzi na kolejne pytania: pierwsze, czy recenzentem może być też osoba (spełniająca warunki co do tytułu) będąca emerytowanym nauczycielem akademickim szkoły wyższej lub emerytowanym pracownikiem instytucji naukowej, w nich zatrudniona, w tym na czas określony w niepełnym wymiarze czasu pracy; drugie, czy wobec tej grupy osób znajduje zastosowanie art. 229 ust. 2 ustawy¹⁰¹. W sytuacji pierwszej dalsze zatrudnienie emerytowanych profesorów na uczelni czy w instytucie naukowym jest możliwe, tym bardziej że ustawa nie daje tu jednoznacznej odpowiedzi, także zatem powierzenie im funkcji recenzenta jest zasadne, a w każdym razie nie wyłącza wobec nich stosowania art. 229 ust. 1 pkt 1. W sytuacji drugiej, tj. osoby niepodlegającej mocą własnego wyboru dalszego zatrudnienia w szkole wyższej czy instytucie naukowym, art. 229 ust. 1 pkt 1 ustawy nie pozbawia jej uprawnień do sporządzenia opinii o kandydacie do tytułu naukowego, a co za tym idzie – w razie nieuchylenia się od jej sporządzenia, ust. 2 tego artykułu, przewidujący sankcje w razie nieterminowego sporządzenia opinii, znajdzie tu zastosowanie. Jakkolwiek by jednak rozwiązań tych nie oceniać, dla wyznaczenia przez RDN recenzenta bez wątplenia decydujące znaczenie będą miały również pozaustawowe (statutowe) uwarunkowania.

Ten brak jasno wyłożonych legislacyjnych uwarunkowań w powyższym zakresie zdecydowanie mocno kontrastuje z art. 121a wprowadzającym niespotykane w latach wcześniejszych rozwiązanie, w myśl którego nie jest dopuszczalne rozwiązanie stosunku pracy ani zmiana warunków pracy nauczyciela akademickiego (w tym więc także z tytułem profesora), i to wyłącznie będącego sędzią Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego. Bez względu na dotychczasowy ich wymiar zatrudnienia na uczelni umowa o pracę staje się z dniem objęcia urzędu sędziego¹⁰² umową o pracę na czas nieograniczony. To wyjątkowa nonszalancja prawodawcy, będąca

¹⁰¹ W myśl art. 229 ust. 2 ustawy recenzentem w postępowaniu w sprawie nadania tytułu profesora nie może zostać osoba, która w okresie ostatnich pięciu lat dwukrotnie nie dochowała trzymiesięcznego terminu od dnia zlecenia wydania opinii o osiągnięciach kandydata przewidzianych w art. 227.

¹⁰² Przepis ten adresowany jest więc także do nauczyciela akademickiego obejmującego urząd sędziego: Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, jak i Naczelnego Sądu Administracyjnego – w dalszych latach jego obowiązywania, tj. do czasu uchylenia tego przepisu.

znaczącym dowodem braku kompetencji większości parlamentarzystów wobec stanowionego prawa¹⁰³. W konsekwencji tworzącej podstawę prowadzącą wprost do naruszenia – w obszarze tu omawianym – przy najmniej dwóch konstytucyjnych zasad¹⁰⁴.

Z pewnością osoby spełniającej powyższe warunki rozwiązanie to nie ogranicza, mocą własnego oświadczenia woli, w zakresie dalszego jej zatrudnienia w ogóle bądź w niepełnym wymiarze czasu pracy. Ustawodawca nie dookreśla tego wymagania formalnego. W żadnym natomiast razie (bez względu na wymiar zatrudnienia) nie uwalnia jej od obowiązku sporządzenia opinii w postępowaniu profesorskim oraz od konsekwencji w razie dwukrotnego niedochowania terminu. Wszystko to czyni ustawę z 2018 r. tym bardziej nieczytelną, oddalającą od zamierzonego celu.

Rozstrzygnięcia odstępujące od ogólnych reguł przewidzianych dla wyznaczenia recenzentów zbytnio nie zmieniają postawionych przed recenzentami **wymagań**. Ustawa z 2018 r. określa je jasno: tytuł profesora (określony prawem wcześniej, jak i aktualnie obowiązującym). Pewne modyfikacje wprowadza natomiast wobec recenzentów ze stopniem co najmniej doktora. W ślad za nowelą z 2011 r. dla tej grupy recenzentów **zachowuje** dwa pierwsze wymagania: w okresie co najmniej pięcioletniego zatrudnienia kierowanie przez co najmniej pięć lat samodzielnie zespołem badawczym (wobec braku doprecyzowania tego przepisu można założyć, że pięcioletnie zatrudnienie nie musi być nieprzerwane) oraz wykazanie się znaczącym (w 2011 r. znacznym) dorobkiem naukowym (art. 229 ust. 2 lit. a) i b)) **odstępuje** od przyjętego ustawą z 2011 r. warunku trzeciego: pełnienia funkcji promotora w co najmniej dwóch przewodach, zakończonych uzyskaniem przez doktorantów stopnia doktora (art. 27 ust. 5). Na tle tego rozwiązania jakże jasno rysuje się kolejna dysproporcja między oczekiwaniami stawianymi wobec

¹⁰³ Także ministra, przedkładającego sejmowi pod obrady w trzecim czytaniu Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, pełnego wątpliwości co do niektórych rozwiązań nim proponowanych, zob. Wystąpienie J. Gowina na briefingu NKN Forum 1 VII 2019 r., *Gowin: niektóre zapisy Konstytucji dla Nauki do zmiany w nowej kadencji*, <https://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news%2C77746%2Cgowin-niektore-zapisy-konstytucji-dla-nauki-do-zmiany-w-nowej-kadencji.html> (dostęp: 19 VIII 2020).

¹⁰⁴ Chodzi tu w szczególności o naruszenie zasad przewidzianych: 1) art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 IV 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) gwarantującej wszystkim równość wobec prawa i równego ich traktowania przez władze publiczne, oraz (2) zapewnienia uczelniom autonomii w zakresie zatrudnienia nauczyciela akademickiego (art. 70 ust. 5 Konstytucji RP).

polskich profesorów (którzy z mocy art. 183 nie mogą, bez uzasadnionej przyczyny, uchylić się od pełnienia funkcji promotora) a wymaganiami postawionymi przed recenzentami bez takiego tytułu zatrudnionych poza granicami kraju.

Oczekiwane od recenzentów wymagania, mające swe źródło w rozwiązaniach przyjętych znowelizowaną ustawą z 2011 r. (po ich szerszej analizie), w obu grupach są zatem co najmniej niezrozumiałe. Przy tak zbudowanym przepisie art. 229 ust. 1 pkt 2 stawia się bowiem znak równości w zakresie wymagań postawionych przed polskimi profesorami z tytułem naukowym a doktorami zagranicznymi. Droga awansu tych pierwszych prowadząca do osiągnięcia tego tytułu w dobie wprowadzenia ustawy z 2018 r. jest nieporównywalna z drogą awansu tych drugich, legitymujących się okresem osiągnięć naukowych znacznie krótszym (bo z ostatnich pięciu lat), zwykle bez habilitacji (w polskim współczesnym rozumieniu), od których wymaga się znaczącego dorobku w zakresie danej dziedziny (a więc nie wybitnego dorobku naukowego, który to wymóg stawiany jest przed polskimi kandydatami do tytułu profesora), a także uczestniczenia w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych (co jest warunkiem stawianym przed polskimi uczonymi dopiero od kilku lat)¹⁰⁵.

Tę optykę potęgują równolegle z ustawą w 2018 r. *ad hoc* wprowadzone rozwiązania uzależniające jakość osiągnięć naukowych od miejsca ich publikacji w ministerialnym wykazie¹⁰⁶ w liczbie limitowanej wielkością sumy dofinansowania (500 czasopism) w ramach programu „Wsparcie dla czasopism naukowych”. To dla wielu polskich publikacji (ale i ich autorów – szczególnie młodych naukowców) niszczące rozwiązanie¹⁰⁷.

¹⁰⁵ Z pewnością tego problemu nie poprawi zainicjowanie przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w październiku 2017 r. prestiżowego programu Polskie Powroty NAWA (przez utworzenie Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej) – służącego m.in. wspieraniu powrotu do pracy naukowej w polskich instytucjach nauki i szkolnictwa wyższego uczonych polskiego pochodzenia zatrudnionych w zagranicznych uczelniach, instytutach naukowych. Nie jest jednak wykluczone, że w dalszej perspektywie może on wywrzeć wpływ na umiędzynarodowienie polskiej nauki w szerszym niż dotąd zakresie. Zob. Ustawa z dnia 7 VII 2017 r. o Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (tekst jedn. Dz.U. 2019, poz. 1582).

¹⁰⁶ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 7 XI 2018 r. w sprawie sporządzania wykazów wydawnictw monografii naukowych oraz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji naukowych (Dz.U. 2018, poz. 2152 ze zm.).

¹⁰⁷ Zob. też stanowisko A. Wojtyły, krytyczne wobec proponowanych od 2018 r. zmian dotyczących czasopism naukowych przez wdrożenie nowego ich wykazu i punktacji

Nie należy upatrywać zasadnej oceny osiągnięć naukowych wyłącznie przez pryzmat finansowania, lecz w osiągniętych przez twórców wynikach własnych badań naukowych rzeczywiście znaczących/wybitnych. Słusznie więc kwestię tę, na wniosek m.in. dziekanów wydziałów prawa uczelni publicznych, podjął Rzecznik Praw Obywatelskich w swym wystąpieniu do ministra nauki i szkolnictwa wyższego w dniu 15 stycznia 2019 r., trafnie wywodząc, że „kwestia ta nie ma jedynie charakteru technicznego i w praktyce może negatywnie wpłynąć na rozwój polskiej nauki, w szczególności na możliwości awansu młodych naukowców, a także przyczynić się do pojawienia się patologicznych zachowań na rynku wydawnictw naukowych”¹⁰⁸.

Są to uwagi trafne, tym mocniej brzmiące, jeśli zważyć, że opublikowany wykazem w 2018 r. zbiór polskich czasopism naukowych obejmował jedynie znikomy procent z ogólnej ich liczby, i to z reguły z najniższą z możliwych liczbą dwudziestu punktów. Ten kierunek oddziaływania z pewnością nie wzmocnił pozycji polskich czasopism naukowych ani polskich wydawnictw. Przeciwnie, przyjęte w 2018 r. rozwiązania okazały się niezmiernie korzystne dla wydawnictw i czasopism naukowych zagranicznych, i to nie tylko tych publikujących osiągnięcia naukowe polskich autorów sfinansowane z krajowych środków – w zagranicznych wydawnictwach *online* (przy zamkniętym do nich dostępie), ale i tych przyjmujących do publikacji teksty za odpłatnością. Ograniczenie oceny osiągnięć naukowych kandydata do tytułu naukowego (ale i w innych postępowaniach awansowych) wyłącznie do oceny ich osiągnięć objętych wykazami jest, a w każdym razie może być, jej wypaczeniem. To bowiem obowiązkiem polskiego prawodawcy jest zapewnienie warunków pozwalających na stworzenie autorom należnego umiędzynarodowionego poziomu, przez jasne sformułowanie wymagań zabezpieczonych terminem (okresem przejściowym) należyście (zgodnie z zasadami polskiego procesu legislacyjnego) wprowadzonym oraz podniesienie prestiżu polskich wydawnictw i czasopism

(Posiedzenie Komisji Nauki, Edukacji i Sportu (69) w dniu 9 VII 2018 r., zapis stenograficzny Senatu RP IX kadencji, s. 16).

¹⁰⁸ Na te oraz inne, trudne do zaakceptowania praktyczne implikacje wprowadzenia wykazów wydawnictw monografii naukowych oraz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów zwraca uwagę Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 5 I 2019 r., znak VII.7033.40.2018.AMB, skierowane do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-zaniepokojony-nowymi-zasadami-dotyczacymi-czasopism-naukowych> (dostęp: 14 III 2021).

naukowych. Tego szerszego spojrzenia polskiemu prawodawcy w 2018 r. zdecydowanie zabrakło.

Tę niejasność rozstrzygnąć – w ujęciu podmiotowym – potęgują i inne wątpliwości, zawierające się w pytaniach w sprawach, których ustawa nie uwzględnia bądź na które nie daje jasnej odpowiedzi. W kwestii pierwszej trudno za uzasadnione przyjąć odstępianie od przesłanki bezstronności recenzenta w ocenie osiągnięć kandydata do tytułu naukowego, słusznie przyjętej rozwiązaniami sprzed 2018 r.¹⁰⁹ I w żaden sposób oceny tej nie zmienia słuszne jej uwzględnienie Kodeksem etyki pracownika nauki. W kwestii drugiej z kolei nasuwają się pytania: (1) czy recenzentem może być osoba z tytułem profesora (nie wyłączając tu polskich doktorów i doktorów habilitowanych na stanowisku profesora zatrudnionych w zagranicznej uczelni lub instytucie naukowym), w okresie od 22 lipca 1944 do 11 lipca 1990 r. pracująca w organach bezpieczeństwa państwa, pełniąca w nich służbę albo współpracująca z tymi organami. Takiego przypadku nie da się wykluczyć, skoro tytuł profesora nadawano dożywotnio; art. 231 do recenzentów nie ma zastosowania; (2) co przemawia za określeniem wyłącznie w statucie RDN i nim Radzie tej nakazanie weryfikacji spełnienia przez recenzentów warunków formalnych określonych w art. 20 ustawy, a zatem nie tylko tych ujętych w jego ust. 5, co tym bardziej ocenę w zakresie tego rodzaju wymagań stawianych przed recenzentami czyni znacznie mniej czytelną, bo obejmującą jego ocenę w dużo szerszym wymiarze (ocena pełnej zdolności prawnej, pełni praw publicznych, skazania prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skargowe, nałożenie kary dyscyplinarnej, o wieku recenzentów nie zapominając).

W ujęciu **przedmiotowym** rozstrzygnięcie, która z osób legitymowanych do pełnienia funkcji recenzenta warunek w tym zakresie spełnia, jest o wiele trudniejsze. Na przestrzeni niedawno minionych lat zmieniły się bowiem nie tylko kwalifikacje dziedzin i dyscyplin w ich wymiarze ilościowym, ale nade wszystko filozofia ujmowania i przyporządkowania dyscyplin danym dziedzinom nauki (sztuki), co nie znaczy, że ich ustalenie nie jest możliwe¹¹⁰. Tymczasem na gruncie art. 229 ust. 1

¹⁰⁹ Zob. § 20 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 X 2015 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. 2015, poz. 1842).

¹¹⁰ Zob. § 8 ust. 1 pkt 20c Statutu RDN, w myśl którego Prezydium RDN w sprawach prowadzonych przez Radę wydaje opinie dotyczące zgodności dziedzin i dyscyplin,

pkt 1 przyjęć wypada, że recenzentem w postępowaniu „profesorskim” może być osoba z tytułem profesora z danej dziedziny nauki (sztuki), z kolei w myśl pkt 2b tegoż artykułu – osoba ze stopniem co najmniej doktora posiadająca znaczący dorobek w zakresie danej dziedziny.

Każda z tych sytuacji prawnych wyznacza zatem RDN nie dość konsekwentnie wyznaczony sposób postępowania w wyborze właściwych w tym zakresie recenzentów. W odniesieniu do osób z tytułem profesora ze względu na treść art. 177 ustawy – tytuł naukowy nadawany w danej dziedzinie albo w dziedzinie i dyscyplinie (dyscyplinach) w żadnym razie nie wyklucza powołania recenzentów z danej dziedziny, a zatem także z innych objętych nią dyscyplin pokrewnych. Tymczasem w odniesieniu do osób ze stopniem co najmniej doktora przyjmuje inne założenie – tu wystarczy korespondencja jego dorobku naukowego z osiągnięciami kandydata do tytułu profesora.

Można założyć, że takie postrzeganie recenzentów przez RDN (w ujęciu podmiotowym i przedmiotowym) prawodawca nakazuje respektować również dla realizacji obowiązku – wytypowania co najmniej piętnastu kandydatów na recenzentów. Kandydatem na recenzenta nie może być bowiem nikt, kto ustawowych warunków postawionych przed recenzentami w postępowaniu „profesorskim” nie spełnia. To z pozoru oczywiste założenie minister edukacji i nauki z końcem 2020 r. dookreślił, w ślad na ministrem nauki i szkolnictwa wyższego, w nadanym przez niego, a uchwalonym przez RDN statucie, zgodnie z którym Rada ta w wyborze kandydatów na recenzentów ma się kierować: (1) ich aktualnym dorobkiem naukowym bądź artystycznym, co *ex lege* nie musi oznaczać, że takim dorobkiem naukowym emerytowany nauczyciel akademicki czy pracownik naukowy się nie legitymuje; (2) ich renomą, w tym międzynarodową; (3) znaczeniem ich dorobku w zakresie zagadnień związanych z osiągnięciami osoby ubiegającej się o tytuł profesora.

Czy to pozaustawowe (statutowe) rozwiązanie *de facto* zmienia ustawowy próg wymagań postawionych przed kandydatami na recenzentów (w konsekwencji determinujących możliwy wybór) – nie ma tu jednej dobrej odpowiedzi. Ustawa i Statut RDN głównym desygnatem dla recenzentów z tytułem profesora czyni korespondencję ich tytułu z dziedziną

w zakresie których: (1) uzyskano stopnie i tytuły w Rzeczypospolitej Polskiej w stanie prawnym obowiązującym przed wejściem w życie ustawy z dziedzinami i dyscyplinami określonymi w przepisach wydanych na podstawie ustawy oraz (2) uzyskano stopnie i tytuły poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej z dziedzinami i dyscyplinami określonymi przez ministra.

nauki (dziedziną sztuki). Trudno tu także założyć, że osoba, która nabyła tytuł profesora zgodnie z prawem, renomą się nie wyróżnia. To zaś, czy ma się wyróżniać również renomą międzynarodową, winno być pomocne wyłącznie dla wydania opinii o kandydacie do tytułu naukowego, którego osiągnięcia naukowe (ze względu na jego przedmiot) mają charakter globalny, ponadpaństwowy. Sprowadzenie tego rozwiązania, w ślad za ustawą nowelizującą z 2011 r., do wadliwie postawionej powszechnej reguły: z jednej strony niełączonej z zakresem wymagań przewidzianych wobec kandydatów do tytułu określonych w art. 227 ustawy rozdzielonych funktorem „lub”, z drugiej zaś – tworzącej dogodniejsze wymagania dla osób ze stopniem co najmniej doktora przez określenie znacznie węższego zakresu ich osiągnięć, tyle tylko, że nabytych poza granicami Polski.

Zgodnie z art. 240 ust. 2 ustawy oraz § 23 Statutu RDN o wyborze listy imiennie ustalającej pięciu recenzentów ma rozstrzygać ich losowanie spośród co najmniej trzykrotnej liczby kandydatów na recenzentów (większej zatem niż piętnastu) przez wykorzystanie narzędzia informacyjnego wykorzystującego generator liczb losowych bez powtórzeń. Bezspornie jest to rozwiązanie odmienne od uregulowań przyjętych przed 2018 r.¹¹¹ (losowanie w miejsce dotychczasowego wyboru). Biorąc jednak pod rozwagę, komu przysługuje prawo do ich wytypowania, pozytywna ocena w tym zakresie słabnie. Uzasadniają ją przynajmniej dwa, przyjęte Statutem, argumenty. Pierwszy, obligujący członków danego zespołu RDN do wskazania kandydatów na recenzentów (§ 9 ust. 1 pkt 2), ich samych z tej listy nie wykluczając (§ 8 ust. 1 pkt 19 Statutu – w brzmieniu nadanym 14 stycznia 2019 r.), co w tym zakresie w niczym nie zmienia dotychczasowego postępowania przed CK. Drugi, nieprzesadzający zmian przez Prezydium RDN (wcześniej Prezydium CK) w liście kandydatów na recenzentów jemu przez zespół przedłożonej. Tu Przewodniczący RDN wprowadzić może, w drodze postanowienia, wyłączyć członków RDN, lecz jedynie w przypadku wystąpienia

¹¹¹ Nowelizacja z 2011 r. ustawy z 2003 r. wprowadziła po raz pierwszy wprowadziła konieczność wyznaczenia kandydatów na recenzentów (a nie recenzentów), zarazem jednak wprowadziła rozwiązanie głębsze. Po pierwsze, od właściwej rady wymagała ustalenia, w drodze uchwały, listy co najmniej dziesięciu kandydatów na recenzentów i przekazania jej Centralnej Komisji. Po drugie, kandydatem na recenzenta wskazanym przez radę mogła być osoba posiadająca tytuł profesora w zakresie danej lub pokrewnej dziedziny nauki bądź sztuki, zatrudniona w szkole wyższej lub jednostce organizacyjnej innej niż zatrudniająca osobę ubiegającą się o nadanie tytułu profesora i niebędąca członkiem rady przeprowadzającej postępowanie. Spośród tej listy dobór i powołanie pięciu recenzentów pozostawiono w wyłącznej gestii CK.

przesłanek, o których mowa w art. 24 Ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego.

I choć zwiększenie liczby kandydatów na recenzentów i wyłonienie spośród nich recenzentów drogą losowania to niezwykle ważny aspekt rozwiązania, w istocie tylko w tym zakresie jest to rozwiązanie nowe. To zaś, czy sprawy wychodzące poza te ramy – będące odwzorowaniem rozwiązań dotychczasowych – da się bezdyskusyjnie obronić, trudno obecnie ustalić.

Bezsprzecznie wątpliwości poważniejszej natury dotyczą innego zagadnienia – **opinii recenzenta o kandydacie** do tytułu naukowego i **terminu** jej sporządzenia. W odniesieniu do kwestii pierwszej nie w tym rzecz, że recenzent, wyłoniony w trybie ustawą i statutem RDN przewidzianym, zostanie przez tę Radę desygnowany do sporządzenia opinii, lecz w braku odpowiedzi na pytanie, co opinią recenzenta powinno być objęte. W latach minionych podstawowe elementy, jakie powinna zawierać opinia (recenzja), prawodawca określał w drodze ustawy bądź stosownego rozporządzenia. Ustawa z 2018 r., w odróżnieniu od nich, wymagań w tym zakresie nie formułuje. Recenzentowi pozostawia ocenę spełnienia przez kandydata do tytułu wymagań przed nim ustawą postawionych. Czy również tych przez RDN objętych opisem wymagań adresowanych do wnioskodawcy (zamieszczonych na jej stronie internetowej), a wykraczających poza ustawowe regulacje – z pewnością tak, przy założeniu wszakże, że te elementy dla opinii nie mają znaczenia pierwszorzędowego.

Jakkolwiek patrzeć na przyjęte w tym zakresie rozwiązania, zdecydowanie słabo plasują one pozycję recenzenta sporządzającego opinię. I nie tylko dlatego, że przyjęty tu model postępowania jego samego stawia w sytuacji niepewnej co do wypełnienia swej roli rzetelnie, lecz dlatego, że może on sprzyjać sporządzeniu opinii niepełnej bądź w wersji skróconej – w zgodzie z niedoprecyzowanym w tym zakresie prawem obowiązującym powszechnie.

W oderwaniu od rozwiązań wcześniejszych (znacznie staranniejszych w swej prawnej wymowie) ustawa nie wymaga również od recenzenta wyraźnie sformułowanego stanowiska kończącego opinię z podaniem szczegółowego uzasadnienia wyrażanych ocen osiągnięć kandydata, wskazującego jednoznacznie na poparcie albo odmowę wystąpienia z wnioskiem w sprawie nadania tytułu profesora. Najwyraźniej ustawodawca uznał, że objęcie opinią tego elementu nie jest rolą recenzenta, a jego zadaniem ma być wyłącznie ocena poziomu i zasięgu osiągnięć

naukowych oraz stopnia spełnienia przez kandydata innych ustawowych wymagań – podsumowana jako pozytywna albo negatywna. Oczywiście w żaden sposób nie zwalnia to recenzenta z rzetelnej i bezstronnej opinii dotyczącej wniosku kandydata i jego osiągnięć, w praktyce różnie formułowanych¹¹², ale też nie sprzyja RDN (Prezydium) w ustaleniu, czy istnieją uzasadnione argumenty przemawiające za wystąpieniem do Prezydenta RP z wnioskiem o nadanie tytułu profesora czy nie.

Jakkolwiek trudno tu ostatecznie ustalić, co przemawiało za nowym podejściem ustawodawcy, zaniechanie regulacji tego aspektu opinii recenzenta jest zdecydowanie wątpliwe i zastanawiające. Być może wygodne dla recenzentów zmierzających do dochowania terminu sporządzenia opinii. Zdecydowanie nie dla recenzentów, dla których rzetelność w wykonaniu tego zadania jest elementem znaczącym w wymiarze ich zadań, ale i odpowiedzialności za zawarte w opinii oceny skierowane pod adresem kandydata do tytułu naukowego.

W kwestii drugiej ustawa w art. 228 ust. 4 wymaga od recenzenta sporządzenia opinii o kandydacie do tytułu naukowego w terminie trzech miesięcy od dnia zlecenia jej wykonania. I choć jest to opinia eksperta w danej dziedzinie, w żadnym razie, mimo ustawowego zastrzeżenia odpowiedniego stosowania Kodeksu postępowania administracyjnego, recenzent nie jest tu biegłym w rozumieniu tego kodeksu, a co za tym idzie – również termin sporządzenia opinii o kandydacie do tytułu wyznacza wyłącznie ustawa z 2018 r. Rodzi to pytanie, czy termin wyznaczony recenzentowi ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce jest terminem zawitym czy jedynie instrukcyjnym. Nie ma w odniesieniu do tego zgodności poglądów w doktrynie, co nie dziwi, zważywszy, że krąg recenzentów może być szerszy, niż dyktuje go art. 183 ustawy.

2.4.2. Zakończenie postępowania „profesorskiego”

Otrzymanie ostatniej opinii (recenzji) wyznacza RDN dalsze etapy postępowania prowadzące do podjęcia przez nią¹¹³ w terminie trzech miesięcy decyzji administracyjnej kończącej postępowanie w sprawie

¹¹² W sprawie sporządzenia recenzji, niekonsekwencji w formułowaniu nimi wniosków końcowych oraz elementów poprawnie zbudowanej recenzji zob. G. Węgrzyn, *Recenzenci i recenzje: kryzys recenzowania*, w: *Meandry...*, s. 85 i n.

¹¹³ Konkretnie przez jej Prezydium działające w sprawach prowadzonych przez RDN, zob. § 8 ust. 1 pkt 11 Statutu.

nadania tytułu profesora. Decyzja podjęta przez RDN (Prezydium działające w sprawach tej Rady) może być pozytywna albo negatywna. Tylko w sytuacji pierwszej RDN (Prezydium) w terminie dwudziestu jeden dni od dnia wydania decyzji występuje (po zasięgnięciu opinii właściwego zespołu Rady) do Prezydenta RP z wnioskiem o nadanie osobie nim objętej tytułu profesora. W sytuacji drugiej w drodze decyzji odmawia tego wystąpienia (art. 228 ust. 5). Stosownie do tego rozróżnienia ustawa proponuje różne rozwiązania, szkoda tylko, że z uszczerbkiem dla ich transparentności legislacyjnej.

Przekazanie Prezydentowi RP przez RDN jej decyzji administracyjnej popierającej wniosek kandydata o nadanie tytułu profesora jest bez wątpienia dowodem zamknięcia prowadzonego przed Radą postępowania w odnośnej sprawie. Wraz z przyjęciem przez Prezydenta RP decyzji Rady można założyć podjęcie czynności weryfikacyjnych co do sentencji decyzji, w szczególności zaś jej uzasadnienia (art. 107 § 1 i 3 k.p.a.). Wyczerpujące i przekonujące uzasadnienie decyzji powinno w zasadzie dawać Prezydentowi RP wystarczającą podstawę do nadania wnioskodawcy tytułu profesora. Tak jednak w ocenie Prezydenta (Kancelarii Prezydenta) być nie musi. Tym bardziej dziwi brak w ustawie rozwiązania o przekazaniu Prezydentowi wraz z decyzją administracyjną pełnej dokumentacji osoby, której wniosek dotyczy¹¹⁴ (zwłaszcza że RDN od wnioskodawcy wymaga złożenia wniosku wraz z załącznikami na nośniku elektronicznym). Wprawdzie ustawa w art. 230 ust. 2 zobowiązuje RDN, w tym samym 21-dniowym terminie, do zamieszczenia wniosku o nadanie tytułu profesora wraz z opiniami recenzentów w systemie Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on¹¹⁵ (o którym mowa w art. 342 ust. 1), powstaje jednak wątpliwość, czy ustawa również Prezydenta RP odsyła do danych zawartych w tym systemie.

Tylko na podstawie oceny niebudzącej wątpliwości Prezydent RP nada, w formie postanowienia, tytuł profesora osobie, której wniosek dotyczy (w terminie niezakreślonym, co jest zrozumiałe¹¹⁶), ale może

¹¹⁴ Inaczej wskazano w art. 28 ust. 1 ustawy nowelizującej z 2011 r., w myśl którego „Rada właściwej jednostki organizacyjnej po podjęciu uchwały popierającej wniosek o nadanie tytułu profesora przesyła go wraz z aktami postępowania [...] do Centralnej Komisji”.

¹¹⁵ W rozumieniu Ustawy z dnia 17 II 2005 r. o informatyzacji i działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz.U. 2017, poz. 570 ze zm.).

¹¹⁶ W sprawie słusznie odrzuconej przez sądy administracyjne skargi na przewlekłe prowadzenie postępowania przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w przedmiocie

także postąpić inaczej. W razie powzięcia wiadomości o możliwości naruszenia przez osobę objętą wnioskiem praw autorskich (rozwiązanie nienowe, przyjęte już pod rządami ustaw z lat 1990 i 2003) Prezydent RP może zwrócić się do RDN o dołączenie do wniosku opinii komisji do spraw etyki w nauce PAN. I temu żądaniu RDN odmówić nie może. Opinia potwierdzająca możliwość naruszenia praw autorskich przez osobę objętą wnioskiem nakłada na RDN obowiązek wznowienia¹¹⁷ (zakończonego pozytywną decyzją) postępowania, a zarazem możliwość jego zakończenia decyzją odmawiającą wystąpienia z wnioskiem do Prezydenta RP o nadanie tytułu profesora (z pominięciem przyjętej przed 2018 r. przez CK procedury uchylenia własnej decyzji).

Innej natomiast ocenie podlega podjęcie przez RDN decyzji administracyjnej odmawiającej wystąpienia do Prezydenta RP z wnioskiem o nadanie tytułu profesora. W przeciwieństwie do postępowania habilitacyjnego z wyraźnie ustawą wskazaną podstawą odmowy nadania stopnia doktora habilitowanego¹¹⁸, przesłanek uzasadniających podjęcie decyzji o treści odmownej w odniesieniu do wniosków o nadanie tytułu profesora ustawa nie formułuje. Trzeba zatem założyć, że RDN negatywną w tej sprawie decyzję oprze wyłącznie na opiniach przedłożonych przez recenzentów. Tym bardziej więc zaniechanie określenia prawnych ram recenzji z pominięciem wniosku opinię tę kończącego jest bardzo niepokojące, chyba że recenzenci w swych opiniach zarazem podniosą możliwość naruszenia przez wnioskodawcę praw autorskich. Ustawowe oraz statutowe rozwiązania nie przewidują dla RDN możliwości sprawdzenia naruszenia przez wnioskodawcę praw autorskich, co dla tej Rady w podjęciu decyzji przeszkodą być nie musi. W każdym razie może stanowić wystarczającą – na gruncie ustawy – podstawę do podjęcia decyzji negatywnej.

nadania tytułu profesora zob. postanowienie WSA w Warszawie z 27 V 2020 r., sygn. II SAB/Wa 810/19, LEX nr 3056344, oraz postanowienie NSA z 11 V 2021 r., sygn. III OSK 3265/21, LEX nr 3174692.

¹¹⁷ Zob. § 8 ust. 1 pkt 12 Statutu RDN. Instytucję wznowienia postępowania wdrożono ustawą z dnia 14 III 2003 r. w brzmieniu nadanym w 2004 r., zgodnie z którą postępowanie w przedmiocie nadania tytułu profesora mogło być przez Centralną Komisję wznowione. CK mogła to uczynić, w drodze postanowienia, w razie ujawnienia okoliczności wskazujących, że tytuł profesora został nadany na podstawie dorobku naukowego powstałego z naruszeniem prawa, w tym praw autorskich, lub dobrych obyczajów w nauce.

¹¹⁸ Zgodnie z art. 220 ust. 12 w zw. z ust. 10 podmiot habilitujący odmawia nadania stopnia doktora habilitowanego w przypadku otrzymania co najmniej dwóch recenzji negatywnych.

W razie podjęcia przez RDN decyzji odmawiającej wystąpienia z wnioskiem do Prezydenta RP o nadanie tytułu profesora wnioskodawcy służy prawo wystąpienia do tejże Rady z wnioskiem o ponowne rozpatrzenie sprawy (co również rozwiązaniem nowym nie jest), w terminie trzech miesięcy od dnia doręczenia decyzji. Rada ta (Prezydium w myśl § 8 ust. 1 pkt 5 Statutu) w terminie sześciu miesięcy może (a więc nie musi) zasięgnąć opinii recenzentów, o których mowa w art. 228 ust. 3, wylosowanych, zgodnie z art. 240, spośród trzykrotnej liczby kandydatów na recenzentów, wskazanych przez zespół RDN a wyznaczonych przez Prezydium w danej sprawie. Jest więc możliwe, że RDN zasięgnie powtórnej opinii tych samych recenzentów (ustawa oraz Statut RDN możliwości tej nie wykluczają), jeśli uzna ich wyznaczenie za właściwe. Jest to przepis pozostawiający RDN szczególnie dyskrecyjne uprawnienia, zważywszy ponadto na skutki prawne utrzymania w mocy decyzji odmawiającej nadania tytułu profesora. W myśl art. 228 ust. 10 osoba ubiegająca się o tytuł profesora może bowiem wystąpić z ponownym wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie jego nadania po upływie co najmniej 5 lat (art. 228 ust. 10 pkt 2). I tego stanu rzeczy w żaden sposób nie zmienia to, że w sprawach wniosków o ponowne rozpatrzenie sprawy znajdują zastosowanie przepisy k.p.a. w sprawach dotyczących odwołania.

Podsumowanie

Ustawa z 2018 r. zachowała naukowy tytuł profesora. Tym samym opowiedziała się za propozycjami autorów dwóch pierwszych zespołów projektów założeń do Ustawy 2.0, co nie znaczy, że je w pełni przyjęła. Przeciwnie. Ustawę oparto na założeniach zdecydowanie odmiennych od zaproponowanych przez zespół pierwszy, zbliżonych do przyjętych przez zespół drugi, przy odrzuceniu propozycji zespołu trzeciego. W efekcie przyjęte ustawą z 2018 r. uregulowania mają charakter zdeteminowany nowym charakterem rozwiązań, co w żadnym razie nie oznacza odstąpienia od niektórych regulacji obowiązujących przed ich wdrożeniem bądź zmiany ich dotychczasowej treści.

W najszerszym wymiarze zmianami objęto: (1) określenie i wdrożenie nowej klasyfikacji dziedzin nauki i dyscyplin naukowych, wzorowanej na systematyce OECD; (2) ukonstytuowanie Rady Doskonałości Naukowej jako nowego organu centralnego (od 1 stycznia 2021 r.

wstępującego w prawa i obowiązki dotychczasowej Centralnej Komisji do Spraw Tytułu i Stopni Naukowych) właściwego (od tej daty) do wszczęcia i przeprowadzenia postępowania w sprawie nadania tytułu profesora, w tym wyznaczenia recenzentów, z uwzględnieniem uwarunkowań i stawianych przed nimi formalnych wymagań; (3) wskazanie roli RDN w sytuacji stwierdzenia przez Prezydenta RP naruszenia przez kandydata do tytułu profesora praw autorskich; (4) określenie warunków odmowy nadania tytułu profesora osobie pracującej w latach 1944–1990 w organach bezpieczeństwa państwa, pełniącej w nich służbę lub współpracującej z tymi organami; (5) wdrożenie rozwiązania, nieprzewidzianego prawem lat ubiegłych, utraty nadanego tytułu profesora przez osobę, wobec której prawomocnym wyrokiem sądu orzeczono złożenie niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego.

To, co w mniejszym stopniu ustawą z 2018 r. zmieniono, sprowadza się w szczególności do wymagań stawianych przed osobami wnioskującymi o wszczęcie postępowania w sprawie nadania tytułu profesora. Ustawa nie odstąpiła od warunku przedstawienia dyplomu doktora habilitowanego (co ma wydzwięk znaczący). Inaczej też (nie zawsze w oderwaniu od rozwiązań lat wcześniejszych) określa poziom wymagań w zakresie osiągnięć naukowych kandydata do tytułu naukowego, sprowadzając je m.in. do wybitnych osiągnięć naukowych (rozwiązanie nowe) krajowych lub zagranicznych. Co owe wybitne osiągnięcia naukowe (osiągnięcia w zakresie sztuki) znaczą, tego ustawa nie podaje, pewnie można jedynie założyć różnicę między nimi a osiągnięciami naukowymi znacznie przekraczającymi wymagania stawiane w postępowaniu habilitacyjnym, ze zmianą przyjmującą nowe kryteria ich oceny – mierzone jakością, a nie ilością.

Oczekiwanie osiągnięć krajowych lub zagranicznych (rozwiązanie nienowe), choć od kandydata do tytułu profesora nie wymaga się spełnienia obu tych przesłanek łącznie, w dobie globalizacji nabiera innego znaczenia. Należy postawić pytanie o zasadność delimitacji osiągnięć naukowych w dotychczasowej formule. Prowadzenie badań na poziomie krajowym w żadnym razie nie musi oznaczać, że nie wnoszą one znaczącego wkładu w rozwój globalnej nauki w danej dziedzinie lub dyscyplinie naukowej. Nie bez znaczenia jest tu także prowadzenie ponadgranicznych badań naukowych – o ile da się je pogodzić ze sztywnym gorsetem dziedzin i dyscyplin (dyscyplin), w której tytuł profesora może być nadany. Jeszcze bardziej dyskusyjne

jest założenie przyporządkowania artykułu naukowego do osiągnięć krajowych lub zagranicznych ze względu na miejsce jego publikacji (czasopismo krajowe – czasopismo zagraniczne), bez względu na jego naukową wartość, oraz monografii naukowych określonym wydawnictwom, bez wypracowania jasnych kryteriów objęcia ich stosownymi wykazami. Wszystko to stwarza dość chaotyczną mozaikę rozwiązań tworzącą wyłącznie wrażenie dopracowania regulacji prawnych w tym zakresie. Nie dziwi więc odstąpienie przez RDN od uwzględniania danych naukometrycznych jako kryterium oceny dorobku naukowego kandydata do tytułu profesora.

THE TITLE OF PROFESSOR IN PROCEEDINGS BEFORE THE COUNCIL FOR SCIENTIFIC EXCELLENCE

Summary

The Act of 20 July 2018 on Higher Education and Science is the eighth Polish normative act of statutory rank since 1920 to deal with matters concerning the title of professor, not counting separate acts and their amendments. It is also the first act based on the regulations in force before 1965 to regulate in a single act matters of higher education and science.

Despite their new formulation, not all of the solutions implemented by this Act imply a full withdrawal from the regulations adopted in previous years. What is absolutely new in it, however, is the simplification of the procedure and conditions of the proceedings for conferring the title of professor through: (1) a new definition of fields of science (arts) and scientific disciplines (artistic disciplines) based, following the OECD classification, on the two-tier qualification of sciences (with some exceptions); (2) the constitution of the Council for Scientific Excellence, as a new institution, as of 1 January 2021 exclusively endowed with the right to initiate proceedings for the conferment of the title of professor (including refusal) and the subsequent process, ending with a positive or negative decision of that Council.

Other solutions of this law have been subject to broader or narrower changes or have been retained in their current wording. Those of such a nature constitute answers to the following questions: (1) On whom may the title of professor be conferred, and in relation to whom, despite meeting the requirements for it, is this unacceptable, for other statutory reasons?; (2) What requirements does the legislator expect from a candidate for this academic title, and to what extent do the expectations placed on them – outstanding scientific (artistic) achievements – go beyond the framework of the previously binding standards in this regard?; (3) What determines the selection of candidates for reviewers in this procedure, and what is the procedure for selecting them?; (4) What are the conditions for a candidate's legal protection against negative decisions by the Council for Scientific Excellence, taking into account (5) the conditions for the President

of the Republic of Poland's participation in this procedure, which have remained unchanged since 1990?

Keywords: requirements for candidates for the title of professor – Council for Scientific Excellence – President of the Republic of Poland

LITERATURA

- Białas A., Biliński S., *Zamiast wstępu*, w: *Meandry kariery naukowej*, pod red. S. Bilińskiego, Kraków 2016.
- Blocki Z., *Kariera naukowa w Polsce. Czy da się zmienić coś, co nie działa?*, w: *Ścieżki kariery akademickiej i rozwój młodej kadry naukowej*, Konferencja programowa poprzedzająca Narodowy Kongres Nauki, Uniwersytet Śląski, 26–27 I 2017 r., Katowice, www.nkn.gov.pl (dostęp: 21 X 2020).
- Borecki T., *Obecny stan postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego i tytułu profesora – uwagi nie tylko krytyczne*, w: *Meandry kariery naukowej*, pod red. S. Bilińskiego, Kraków 2016.
- Brzeziński J.M., *O poprawianiu (ale też i o psuciu) systemu przeprowadzania awansów naukowych w Polsce w latach 1990–2017*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2017, nr 2(50).
- Gowin J., *Słowo wstępne*, w: *Ścieżki kariery akademickiej i rozwój młodej kadry naukowej*, Konferencja programowa poprzedzająca Narodowy Kongres Nauki, Uniwersytet Śląski, 26–27 I 2017 r., Katowice, www.nkn.gov.pl (dostęp: 21 X 2020).
- Izdebski H., Zieliński J., *Prawo o szkolnictwie wyższym. Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym. Komentarz do nowelizacji*, Warszawa 2011.
- Kierznowski Ł., *Stopnie naukowe i stopnie w zakresie sztuki. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Kończakowski B., *Analiza i ocena reform w szkolnictwie wyższym w latach 2015–2019. Dobre zmiany?*, Poznań 2019.
- Kuniński M., *Pracownik naukowy w otoczeniu społecznym. Status społeczny i powinności*, w: *Meandry kariery naukowej*, pod red. S. Bilińskiego, Kraków 2016.
- Lang W., *Prawo i moralność*, Warszawa 1989.
- Leoński Z., *Organy administracji państwowej w RP*, Poznań 1995.
- Malanowski J., *Art. 35 k.p.a.*, w: *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, pod red. M. Wierzbowskiego, A. Wiktorowskiej, Warszawa 2011.
- Marciniak Z., *Profesor „belwederski” – dekoracja czy konieczność?*, <https://www.prawo.pl/student/procedura-nadania-tytulu-profesora-zwyczajnego,496226.html> (dostęp: 1 III 2021).
- Mojak R., *Instytucja Prezydenta RP w okresie przekształceń ustrojowych 1989–1992*, Warszawa 1994.
- Uniwersalny słownik języka polskiego*, pod red. S. Dubisza, Warszawa 2008.
- Węgrzyn G., *Łatwo zablokować nominację na profesora*, <https://www.prawo.pl/student/procedura-nadania-tytulu-profesora-zwyczajnego,496226.html> (dostęp: 1 III 2021).

- Węgrzyn G., *Recenzenci i recenzje: kryzys recenzowania*, w: *Meandry kariery naukowej*, pod red. S. Bilińskiego, Kraków 2016.
- Wielki słownik poprawnej polszczyzny* PWN, pod red. A. Radkowskiego, Warszawa 2008.
- Wojtczak K., *O stopniach naukowych w Polsce Ludowej. Część 2. Organizacja aspirantury naukowej i studiów doktoranckich*, „*Studia Prawa Publicznego*” 2016, nr 2(11).
- Wojtczak K., *Prawne determinanty nadawania tytułu naukowego profesora w latach 2003–2017*, w: *Prawo administracyjne wobec współczesnych wyznań. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Markowi Wierzbowskiemu*, Warszawa 2018.
- Wojtczak K., *Tytuł profesora w pierwszych latach przemian ustrojowych Rzeczypospolitej Polskiej*, „*Studia Prawa Publicznego*” 2020, nr 2(30).
- Wojtczak K., *Tytuł profesora w Polsce w latach 1920–1990. Część 1. Warunki przyznawania tytułu profesora w prawie szkół wyższych*, „*Studia Prawa Publicznego*” 2017, nr 4(20).
- Wojtczak K., *Tytuł profesora w Polsce w latach 1920–1990. Część 2. Warunki nadawania tytułu profesora w prawie o stopniach i tytułach naukowych*, „*Studia Prawa Publicznego*” 2018, nr 1(21).
- Wojtczak K., *W sprawie tytułu profesora w projektach założeń Prawa szkolnictwa wyższego (Ustawa 2.0)*, „*Studia Prawa Publicznego*” 2017, nr 4(20).
- Ziembiński Z., *Logika praktyczna*, Warszawa 2002.
- Ziembiński Z., *Podstawy nauki o moralności*, Poznań 1981.

